

Vendepunktet

Fra en begynnende uheldig utvikling til en positiv tilværelse for barn i faresonen

Susanne Nordkvelle

Masteroppgave i spesialpedagogikk
Det utdanningsvitenskapelige fakultet
Institutt for spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2008

Sammendrag

Vendepunktet. Fra en begynnende uheldig utvikling til en positiv tilværelse for barn i faresonen.

Bakgrunn: Bakgrunnen for denne oppgaven er prosjektrapporten: ”Barn i faresonen. Hvilke mestringsmuligheter kan et opphold på en spesialinstitusjon gi”? (Hagen m.fl 2006), som er en rapport fra et forskningsprosjekt på Brusetskollen Barnevernsenter og Brusetskollen skole og ressurscenter. Formålet med prosjektet var å få kunnskap om hvordan det hadde gått med et årskull barn på lengre sikt og hva oppholdet på Brusetskollen kunne bety for et barns situasjon etter endt opphold (ibid). Prosjektgruppen benyttet seg primært av kvalitativ metode (intervju), supplert med kvantitative data, blant annet standardiserte og internasjonalt brukte spørreskjemaer: ett innenfor Salutogenese (SOC) og en skala for mestring (ACS) hos ungdom (Hagen m.fl 2006). I samarbeid med noen i forskningsgruppen ble interessen av å se nærmere på disse skjemaene høyst aktuelt. Eksisterer det en sammenheng mellom høy skåre på SOC og høy grad av mestring hos de barna som har hatt positiv utvikling?. Det ble valgt ut tre case til oppgaven, alle hentet fra forskningsrapporten ”Barn i faresonen” (ibid). Casene hørte til gruppen med barn det hadde gått bra med, og hvor barna viste en positiv utvikling.

Formål og problemstilling: Formålet med denne avhandlingen er å finne ut hvordan barna beskriver egen ”Sense of coherence” (SOC) og egen mestring (ACS), og hvilke faktorer som har vært av betydning for å oppleve et vendepunkt. Oppgavens overordnede problemstilling ble som følgende:

”I hvilken grad eksisterer det en sammenheng mellom SOC (sence of coherence) og Coping (ACS) for barn som har klart å snu en begynnende negativ utvikling?”.

Underordnede områder var både å se hvordan barna beskrev sin "sense of coherence" gjennom Antonovsky's spørreskjema og hvordan barnas mestringsstrategier fremstod i forhold til egen vurdering på ACS spørreskjema.

Metode: I søken etter svar på oppgavens problemstilling ble kvalitativ metode i hovedsak benyttet, supplert med kvantitative data. Den kvalitative tilnærmingen har karakter av et casestudie. For å skape autensitet i barnas utsagn og sikre dybde i beskrivelsene, ble det også benyttet et kvalitativt intervju med en lærer og en miljøterapeut på Brusetskollen.

Resultat: I Fredrik sitt tilfelle ser vi at det ikke i samme grad som hos de to andre barna er en sammenheng mellom SOC og ACS. Ramon og Roberto hadde lav forståelighet og som til en viss grad kunne forklare hvorfor de foretok uheldige valg. Fredrik har høy forståelighet, men lavere skåre på ACS til tross for sine høye forståelighet. Dette kan innebære at SOC og ACS ikke nødvendigvis vil vise sammenlignbare utslag. Tallmaterialet i denne undersøkelsen er for lite til at man kan trekke noen bastante konklusjoner i denne retning, men det kan i hvert fall antydes at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom skårer på SOC og ACS. Disse barnas livssituasjon er kompleks, og standardiserte spørreskjemaer kan bare i liten grad fange inn deres livsverden. Variasjonen i skårene bekrefter dette.

Det som imidlertid kan fastslås, er at det i dette tallmaterialet eksisterer en sammenheng mellom høy skåre på meningsfullhet og omfattende bruk av problemløsningsstrategier.

Vi er alle oppdagelsesreisende i livet,
hvilken vei vi så enn følger.

-Fridtjof Nansen

Forord

Ett av mine mål er nådd; masteroppgaven kan ”krysses” av som gjennomført. Det er så mange ord som best kan beskrive denne måloppnåelsen. Et ord som utmerker seg mer enn andre og som for meg uttrykker glede, er ” Hurra!”. Det er ikke til å legge skjul på at masteroppgaven har vært en utrolig arbeidsprosess. Alt fra oppturer til nedturer har vært med på å skape en helhetlig opplevelse, noe jeg vil ta med meg videre.

Det er mange jeg gjerne vil takke, men først og fremst en stor takk til veilederen min Aase Midkiff, som har gitt meg så mange gode råd og tanker underveis. Hennes engasjement, hjelpsomhet og faglige plattform for feltet har vært til stor hjelp i denne arbeidsprosessen.

Jeg vil også rette en takk til mine to informanter. Takk for to spennende og lærerike intervjuer. Deres engasjement og kunnskap omkring tema for min masteroppgave har bidratt til en dypere forståelse både innenfor teori og praksis.

Takk til familie og venner som har gitt av sin tid til gjennomlesing av oppgaven. Sist, men ikke minst, takk kjære Ingar for støtte og oppløftende ord de dager skrivingen har gått litt på tverke.

Oslo, mai 2008

Susanne Nordkvelle

Innhold

SAMMENDRAG	III
FORORD	VIII
1. INTRODUKSJON	1
1.1 BAKGRUNN	1
1.2 FORMÅL	2
1.3 PROBLEMSTILLINGER	2
1.3.1 Oppgavens struktur	3
2. CASE BESKRIVELSER	4
2.1 FREDRIK	4
2.2 RAMON	5
2.3 ROBERTO	5
2.4 GENERELLE BETRAKTNINGER	6
3. TEORETISK PERSPEKTIV	7
3.1 METODISK TILNÆRMING PÅ BRUSETKOLLEN	7
3.2 HELSEFREMMENDE OG POSITIVT FORANKRET PEDAGOGIKK	7
3.2.1 Salutogenese	8
3.2.2 Stress og mestring (Coping)	10
3.2.3 Resiliens	13
3.3 SOSIAL KOMPETANSE	15
3.4 OPPSUMMERING	16
4. METODE	18
4.1 CASESTUDIER SOM FORSKNINGSTILNÆRMING	18
4.2 DEN KVALITATIVE FORSKNINGENS INNHOLD	20

4.3 INTERVJU SOM FORSKNINGSMETODE.....	20
4.3.1 Arbeidsprosess og datainnsamling	21
4.3.2 Utvalg.....	22
4.3.3 Intervjuguide og intervjuene	22
4.4 ANALYSE AV DATAMATERIALET	23
4.4.1 Analysens innhold.....	23
4.4.2 Analysemetoden	24
4.4.3 Forforståelse.....	25
4.5 VALIDITET OG RELIABILITET- GENERALISERBARHET	25
4.6 FORSKNINGSETISKE BETRAKTNINGER	28
5. PRESENTASJON AV FUNN.....	29
5.1 FREDRIK	29
5.1.1 SOC.....	30
5.1.2 Coping (ACS).....	32
5.1.3 En betydningsfull voksen?.....	34
5.2 RAMON.....	34
5.2.1 SOC.....	35
5.2.2 Coping (ACS).....	37
5.2.3 En betydningsfull voksen?.....	39
5.3 ROBERTO.....	40
5.3.1 SOC.....	40
5.3.2 Coping (ACS).....	42
5.3.3 En betydningsfull voksen?.....	44

5.4 OPPSUMMERING AV HOVEDTREKK I FUNNENE.....	44
6. DRØFTING	46
6.1 FREDRIK, RAMON OG ROBERTO	46
6.2 SENSE OF COHERENCE - SOC OG ADOLESCENT COPING SCALES - ACS	47
6.3 HVILKE FAKTORER SYNES Å HA BETYDNING?	50
6.4 KRITISK BLIKK	52
7. AVSLUTNING	54
LITTERATURLISTE	57

Vedlegg I: Intervjuguide

Vedlegg II: Informasjonsbrev med samtykkeerklæring

Vedlegg III: SOC-13 spørreskjema

Vedlegg IV: ACS- spørreskjema

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for denne oppgaven er prosjektrapporten: ”Barn i faresonen. Hvilke mestringsmuligheter kan et opphold på en spesialinstitusjon gi”? (Hagen m.fl 2006), som er en rapport fra et forskningsprosjekt på Brusetskollen Barnevernsenter og Brusetskollen skole og ressurscenter (i det følgende omtalt som Brusetskollen). Formålet med prosjektet var å få kunnskap om hvordan det hadde gått med et årskull barn på lengre sikt, og hva oppholdet på Brusetskollen kunne bety for et barns situasjon etter endt opphold (ibid).

Jeg kom i kontakt med forskergruppen i forbindelse med forskningsdagen på Institutt for Spesialpedagogikk ved Universitet i Oslo. Temaet for gjeldende prosjekt fattet umiddelbart min interesse, dette i første omgang fordi jeg har vært i praksis ved Brusetskollen barnevernsenter. Eget engasjement for barn som synes å ha det vanskelig på skolen, både faglig og sosialt, har vært et fremtredende tema innenfor den spesialpedagogiske utdanningen.

Brusetskollen skole og ressurscenter drives av Oslo kommune, som en av kommunens spesialskoler. Det er et lavterskeltilbud, hvor formålet er å snu en begynnende uheldig utvikling hos et barn. Avdeling Tilla på barnevernsenteret har driftsavtale med utdanningsetaten i Oslo kommune, og er internat for elevene. Henvisningsgrunn til Brusetskollen er vanligvis atferdsvansker, som viser seg som problemer med sosial samhandling i skole og hjem. I tillegg er det også mange elever med lærevansker (ibid). Resultatene av forskningsprosjektet viser at mange opplevde oppholdet på Brusetskollen som et vendepunkt til en positiv fremtid. Dette vendepunktet syntes å være preget av å bli sett og respektert, oppleve mening og sammenheng i tilværelsen og at de lærte å takle utfordringene i hverdagen noe bedre (ibid).

I de senere år har mange som arbeider med rådgivning, flyttet fokuset fra problemer hos barnet og i barnets miljø, til å bli mer opptatt av barnets ressurser og mestringspotensiale (Vedeler 2007). Fra å konsentrere seg om avvik, problemer og stressfaktorer, har det vokst frem en teoretisk retning som velger å ta utgangspunkt i mestringsressurser og læring av mestringsstrategier hos barnet (ibid). Helsefremmende og positivt forankret pedagogikk (salutogenese, resiliens og mestring), sosial kompetanse og sosialmestring, samt økologi er den teoretiske referanserammen for forskningsprosjektet "Barn i Faresonen" (Hagen m.fl 2006). Disse teoretiske perspektivene fokuserer alle på positive muligheter, i individet og systemene. Prosjektgruppen benyttet seg primært av kvalitativ metode (intervju), supplert med kvantitative data.

1.2 Formål

Formålet med denne oppgaven er å finne ut hvordan barna beskriver egen "Sense of coherence" (SOC) og egen mestring (ACS), og hvilke faktorer som har vært av betydning for å oppleve et vendepunkt. Det vil spesielt bli fokusert på om det finnes en sammenheng mellom SOC og mestring. SOC og ACS er to standardiserte og internasjonalt brukte spørreskjemaer som vil ligge til grunn for oppgavens problemstilling. Disse vil bli presentert mer inngående i kapittel 3.

1.3 Problemstillinger

Oppgaven har følgende hovedproblemstilling som utgangspunkt:

"I hvilken grad eksisterer det en sammenheng mellom SOC (sense of coherence) og Coping for barn som har klart å snu en begynnende negativ utvikling?"

Videre har undertegnende fokusert på følgende forskningsspørsmål:

- 1. Hvordan beskriver barna sin ” sense of coherence” gjennom Antonovsky`s spørreskjema og egne eksempler?**
- 2. Hvordan fremstår barnas mestringsstrategier både i forhold til egen vurdering på (ACS) og håndtering av utfordringer på skole og fritid?**
- 3. Hvilke faktorer (SOC og Coping) synes å ha betydning for sammenhengen?**

Disse forskningsspørsmålene vil bli belyst gjennom teori, analyse av tre barns vurderinger, samt intervju av en lærer og en miljøterapeut ved Brusetskollen.

1.3.1 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i 7 kapitler. I første del av oppgaven vil tre case beskrivelser bli presentert, alle valgt ut fra ”Barn i faresonen” (Hagen m.fl 2006). Hensikten vil være å gi en forståelse av oppgavens utgangspunkt, og gi et godt innblikk i hvert enkelt case.

Videre vil det bli redegjort for de teoretiske perspektivene; metodisk tilnærming på Brusetskollen, deretter helsefremmende og positivt forankret pedagogikk, og til slutt sosial kompetanse. Oppgavens teoridel vil bli avrundet med en kort oppsummering.

Kapittel 4 tar for seg valgt forskningsmetode, den kvalitative forskningens innhold og oppgavens analyse. Videre vil validitet, reliabilitet og etiske betraktninger bli diskutert.

I kapittel 5 vil resultatene av undersøkelsen presenteres og vurderes. Dernest vil resultatene bli drøftet i forhold til utvalgt teori for oppgaven, i kapittel 6. Oppgaven avrundes med en avslutning.

2. Case beskrivelser

I dette kapitlet vil utvalgte case for oppgaven bli presentert; barnas historie, henvisningsgrunn og hovedformål med oppholdet på Brusetskollen. Navnene som blir benyttet er fiktive og er hentet fra forskningsrapporten "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006).

2.1 Fredrik

Fredrik ble henvist til BUP og Brusetskollen da han var 10 år gammel. Begrunnelsen var at han trengte hjelp til skolearbeidet og sosial samhandling. Han hadde hatt kontakt med PP- tjenesten siden barnehagen grunnet vansker både med motorikk, språk, sosial samhandling og læring. Ved skolestart ble han diagnostisert med et sjeldent syndrom, samt ikke non-verbale lærevansker. PPT anbefalte å la ham få assistenttimer i alle teoretiske fag. Fredriks vanskeområder (både motorisk klosshet, innlæring, problemløsning ved ukjente situasjoner og sosial konfliktløsning) var tydelige også under oppholdet på Brusetskollen. Det ble vektlagt å finne frem til hans sterke sider, som viste seg å være å lære utenat, auditiv prosessering, muntlig fungering, fritidsaktiviteter (matlaging, golf, bowling, turgåing), og ønske om sosial kontakt med andre barn (vise omsorg) og voksne. I tillegg kom det tydelig frem at han ønsket å mestre skolearbeidet, og kunne ta imot instruksjoner fra læreren (Hagen m.fl 2006).

Denne gutten opplevde oppholdet på Brusetskollen som betydningsfullt. Han vurderte dette i forhold til at han ble fredeligere, kom i samspill med andre og begynte å gjøre lekser. Guttens oppfatning av oppholdet var mer positiv enn de voksnes.

2.2 Ramon

Ramon hadde et åtte ukers opphold på Brusetskollen da han var 11 år gammel. Bostedsskolen søkte ham inn på Brusetskollen fordi de opplevde han som faglig svak, kom lett i konflikter og han kunne være truende overfor medelever. Under oppholdet på Brusetskollen var hovedmål for arbeidet med Ramon å lære ham strategier for å komme i kontakt med og være sammen med andre barn, sinnemestring, å akseptere voksne som autoritet, samt å gi ham faglige og sosiale mestringsopplevelser.

Både gutten og mor opplevde Brusetskollen som et vendepunkt, de fikk hjelp til å snu en uheldig utvikling. Avgjørende for det gode resultatet var i følge mor, blant annet guttens forhold til miljøterapeuten under oppholdet, og bytte av skole i etterkant (Hagen m.fl 2006).

2.3 Roberto

Roberto var på Brusetskollen i åtte uker da han var 11 år. Bostedsskolen søkte ham inn med begrunnelse i konsentrasjonsvansker, motorisk uro, samt sosiale problemer. Barneverntjenesten var inne i bildet. Gutten, som hadde et østeuropeisk språk som morsmål, hadde vært i Norge i ca. seks måneder og snakket godt norsk. Pedagogisk kartlegging på Brusetskollen viste at Roberto hadde dårligere språkforståelse enn man skulle tro ut fra hans muntlige bruk av norsk. Han var meget aktiv, urolig og kontaktsøkende, men også vennlig, hyggelig og sjarmerende. Han strevde med å innrette seg etter regler og struktur både på skolen og internatet, og hadde liten impuls kontroll. Roberto hadde selv rapportert om tidlig rusdebut samme med eldre venner Brusetskollen samarbeidet med foresatte, men vurderte at det var behov for styrking av omsorgen for gutten. Han trengte tett oppfølging både i skole og hjem.

Gutten viste i intervjuene at han hadde tro på fremtiden og at han nå brukte strategier som var nyttige for ham (Hagen m.fl 2006).

2.4 Generelle betraktninger

I dette kapitlet er barnas bakgrunn, henvisningsgrunn og hovedformål for oppholdet på Brusetskollen blitt presentert. Felles for disse tre casene som vist, er blant annet deres problemer med å være i sosial samhandling med andre barn. Dette er som nevnt i innledningen en av de vanligste henvisningsgrunnene til Brusetskollen. Det brukes et formelt opplegg for barn på Brusetskollen i øvelse på sosial samhandling, dette for å oppdage nye og gode strategier. Disse tre barna opplevde alle at de hadde lært noe og at deres utvikling hadde gått i en positiv retning.

Hvordan veien videre for disse tre barna gikk etter et 8 ukers opphold på Brusetskollen, vil presenteres og utdypes nærmere i kapittel 5.

3. Teoretisk perspektiv

Tema for denne oppgaven retter seg mot barn i faresonen som har opplevd et vendepunkt, fra å være i en uheldig utvikling til en positiv tilværelse. Etersom tema er tett knyttet til forskningsprosjektet "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006), er det naturligvis mye av den samme teorien som legges til grunn i forskningsprosjektet og i denne oppgaven.

3.1 Metodisk tilnærming på Brusetskollen

På Brusetskollen legges det stor vekt på å ha en oversiktlig og forutsigbar hverdag med faste rutiner. På avdeling Tilla er det fastlagte tidspunkter for måltider, lekser, aktiviteter og når barna skal legge seg og stå opp. På skolen er dagen lagt opp til teoriarbeid første del av dagen, og mer praktisk rettede aktiviteter etter lunsj. Normalforventninger i forhold til hvordan barn skal oppføre seg legges til grunn, samtidig som man er seg bevisst at tilnærmingen til dette blir ulik fra barn til barn.

Det er et ønske at barna skal oppleve de voksne som tydelige og konsekvente, med varme, raushet og forståelse i forhold til det de strever med. Sentralt i arbeidet som teamet utfører rundt det enkelte barn, er samtaler og bevisstgjøring av situasjonen barnet er i. Hvordan barnet selv og nettverket for øvrig kan settes i stand til å endre praksis og fokus for å sikre bedre utvikling er også sentralt. Aktiv tiltaksutprøving underveis i oppholdet nedfelles i anbefalinger om tiltak i skole, fritid og hjem etter oppholdet (Hagen m.fl 2006).

3.2 Helsefremmende og positivt forankret pedagogikk

Helsefremmende og positivt forankret pedagogikk sees som et meta- perspektiv, hvor søken etter identifisering av muligheter og potensialet i mennesket står i fokus (Befring 2007). Det er i denne oppgaven valgt salutogenese, mestring og resiliens for

å belyse problemstillingen. Disse tre perspektivene legger vekt på betydningen av å fokusere på sterke og positive sider, fremfor å diagnostisere mangler eller feil (ibid).

3.2.1 Salutogenese

Aaron Antonovsky sitt begrep ”salutogenese”, ble lansert gjennom hans forskning rundt helse, stress og mestring, presentert i boken *Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well* (Antonovsky 1988). Begrepet er dannet av det latinske ordet *salus* og det greske ordet *genesis*. *Salus* betyr helse eller sunnhet, og *genesis* som betyr opprinnelse eller tilblivelse. Salutogenese er en motsats til patogenese, som forklarer sykdom (Gjærum m.fl 2006). Med salutogenese ble fokuset rettet mot identifisering av helse og muligheter, fremfor diagnostisering av sykdom og problemer innenfor psykologiske, medisinske og sosiologiske fagkretser (ibid).

Mennesker blir gjennom livet utsatt for stress i form av ulike utfordringer, i følge Antonovsky. Han deler utfordringene inn i tre typer; de kroniske stressorene (chronic stressors), de store livshendelsene (major life events) og dagliglivets vansker (acute daily hassles). I møte med disse utfordringene vil mennesket ta i bruk sine iboende mestringsressurser, disse kaller Antonovsky for Generalised Resistance Resources (GRR). Mestringsressursene tar mennesket i bruk for å overvinne utfordringer, og som igjen fremmer en opplevelse av sammenheng. Denne opplevelsen kaller Antonovsky for **SOC- sence of coherence**, og en slik opplevelse er avgjørende for hvordan mennesker greier seg i livet (Antonovsky 1988).

Ifølge Antonovsky, er det tre faktorer som bidrar til at man opplever en sterk sammenheng – Sence of Coherence- i tilværelsen:

- Det å kunne forstå situasjonen
- Det å ha tro på at man kan finne frem til løsninger
- Det å forsøke å finne en løsning som er meningsfull.

Personer med en høy SOC har en forventning om å kunne mestre ulike krav, og opplever forandringer i livet som en viktig del. (ibid). Antonovsky bruker begrepene *comprehensibility*, *manageability* og *meaningfulness* om de tre faktorene ovenfor. Disse SOC-faktorene kan måles gjennom spørreskjemaet, *Quality of Life Questionnaire*, utviklet av Antonovsky. Dette spørreskjemaet finnes både i en lang og i en kortversjon (Johnsen, Søviknes og Torsheim 2001). En alderstilpasset utgave (SOC-13), er en kortversjon av ovennevnte spørreskjema og den finnes på norsk (ibid). Denne versjonen inneholder 13 spørsmål med 5 svaralternativer. Spørsmålene er relatert til de tre komponentene av SOC, men Antonovsky advarer mot å se på subskalaene enkeltvis. Dette fordi SOC fremstår som en global konstruksjon, det er dette som gir det riktige bildet av et menneskes SOC (Hagen m.fl 2006) I denne oppgaven benyttes det norske spørreskjemaet SOC-13, som brukt i "Barn i faresonen" (ibid). Spørsmålene er som følgende:

1. Hvor ofte føler du at du egentlig bryr deg om det som foregår rundt deg?
2. Hvor ofte blir du overrasket over oppførselen til folk du tror du kjenner godt?
3. Hvor ofte har det hendt at mennesker du stolte på, skuffer deg?
4. Hvor godt tror du at du vil like det du kommer til å gjøre i fremtiden?
5. Hvor ofte føler du deg urettferdig behandlet?
6. Hvor ofte er du i situasjoner der du ikke forstår det du føler eller tenker?
7. Hvor godt liker du tingene du gjør til daglig?
8. Hvor ofte hender det at du ikke forstår det du føler eller tenker?
9. Hvor ofte hender det at du har følelser og tanker som du helst ikke vil ha?
10. Mange mennesker føler seg som noen tapere i noen situasjoner. Hvor ofte har du følt det slik?
11. Hvor ofte føler du at du ikke henger med på det som skjer rundt deg?
12. Hvor ofte føler du at det er lite mening i det du driver med til daglig?
13. Hvor ofte hender det at du ikke har kontroll over følelsene dine?

Fremstilling av fullstendig SOC-13 spørreskjema finnes i vedlegg III.

Det er rettet en kritikk mot måling av SOC, da i forbindelse med validiteten på målingene (Hagen m.fl 2006). Måleinstrumentene som i dag blir benyttet, er basert på egenvurdering ut fra standardiserte spørsmål utviklet av Antonovksy (Antonovsky 1988). Begrepet salutogenese dekker dimensjoner som utholdenhet, motstandskraft, glede og mot, som ikke så lett lar seg måle. Men på en annen side kan det gi muligheten for sammenligning av grupper ved bruk av et standardisert spørreskjema. I denne oppgaven er det benyttet norske data fra ungdom som sammenligningsgrunnlag i analysen (Hagen m.fl 2006, Johnsen, Søviknes og Torsheim 2001). Dette som formål både for å gi måleinstrumentet en verdi, og for å øke en forståelse for de barna som er undersøkt i denne oppgaven.

3.2.2 Stress og mestring (Coping)

Gjennom hele livet møter barn, unge og voksne utfordringer av ulike slag. Hvordan man håndterer og møter disse utfordringene, vil avhenge av de strategier hvert enkelt individ har utviklet. Slike håndteringsstrategier betegnes ofte på engelsk som coping-strategier. I norsk litteratur benyttes betegnelsen mestring. Strategier kan være alt fra å unngå vansker til å møte dem og gjøre sitt beste. Den enkeltes personlige opplevelse av stress, og valg av mestringsstrategi vil variere fra person til person, og vil også variere i forhold til kontekst. Lazarus & Folkman (1984 s.141) definerer mestring som:

”constantly changing cognitive and behavioural efforts to manage specific external and/or internal demands that are appraised as taxing or exceeding the resources of the person”.

Denne definisjonen er sammenfallende med Lazarus og Folkman (1984) sin prosessmodell for stress og mestring. Modellen inneholder fire hovedpunkter.

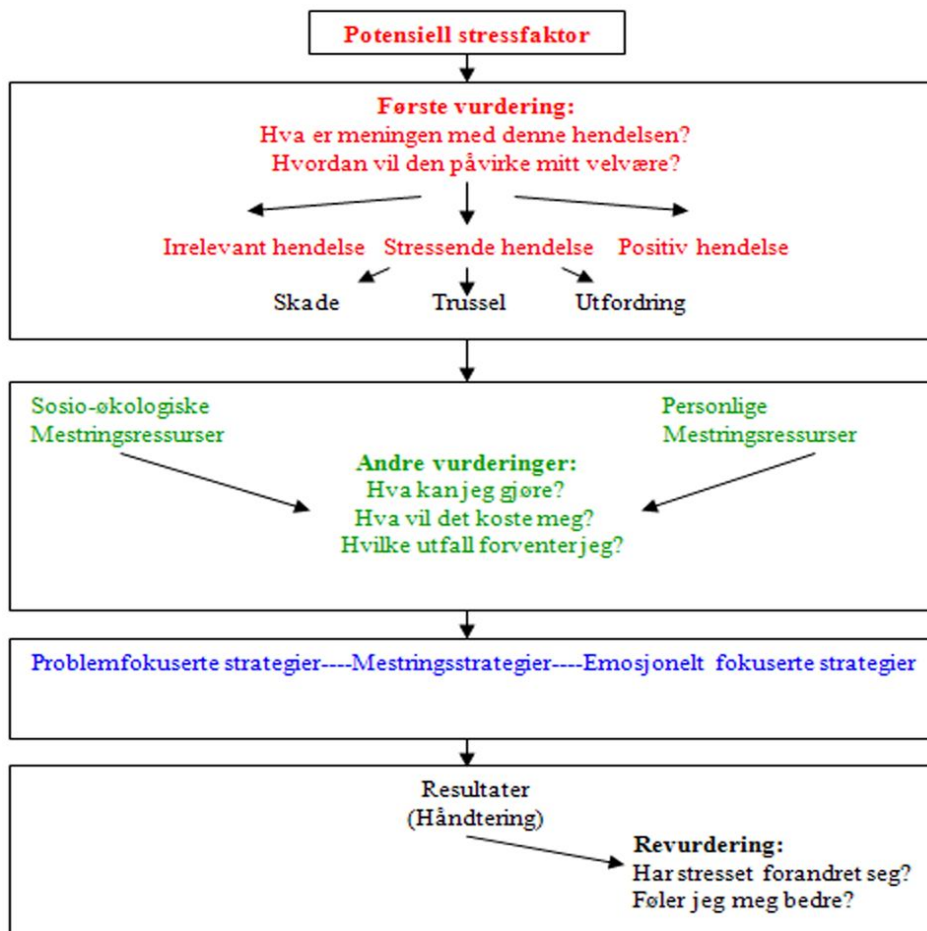
Mestring er:

- en prosess mellom individ og miljø
- håndtering av stress (coping i motsetning til mastery)
- individets vurderinger av et fenomen

- en mobilisering av krefter både kognitivt og atferdsmessig

Denne prosessen er vist på følgende måte (Hagen m.fl 2006 s. 17):

Figur 1. Modell for stress og mestring

Barn og unge får stadig nye utfordringer på ulike arenaer. Måten barn og unge går frem på for å møte en utfordring vil avhenge av dets påvirkning om forståelse av en hendelse, og om det fremmer individets velvære. Hendelser eller situasjoner er ikke stressende, det er barn og unges personlige opplevelse av stress som er gyldig. Positive hendelser blir ikke oppfattet som stressende. Det synes å være de stressende hendelsene som utløser en videre håndtering av utfordringen. Som det fremgår av modellen, kan stress oppfattes på tre måter; som en **skade**, som en **trussel** og som en

utfordring. Deretter, i neste fase, vil barnet måtte vurdere hva som skal til for å møte en stressende hendelse. Dette innebærer at barnet både har innsikt i egne mestringsressurser (som kan hjelpe dem til å komme igjennom den vanskelige utfordringen), og at miljøet stimulerer til bruk av ressurser (sosio-økologiske ressurser). De tanker og handlinger barnet forholder seg til i møte med en vanskelig/stressende utfordring, faller inn under problembaserte eller emosjonsbaserte strategier. Modellens siste fase viser til resultatet av mestringsprosessen og revurdering av prosessen. Modellen synliggjør at denne prosessen er sirkulær. Prosessen kan gjennomføres på nytt, helt til stressorene er redusert og at barnet fungerer på en tilfredsstillende og god måte (Hagen m.fl 2006, Gjørum 2006).

Om resultatet av en mestringsprosess blir positivt eller negativt, er ikke det viktigste i følge Lazarus (1984), det er forsøket som er av betydning. Dette er noe barna arbeider med under oppholdet på Brusetkollen. I møte med utfordringer gir barna som oftest fort opp og møter utfordringer med sinne og frustrasjon. Modellen gir mulighet til å gjenta prosessen og øve opp strategier som vil øke velvære for barnet.

I denne oppgaven vil håndtering av stress og opplevelse av mestring fremkomme i ACS- skjemaene og i intervjudata. ACS-skjemaet som benyttes i "Barn i faresonen", er en norsk kortversjon med 18 spørsmål (Hagen m.fl 2006, Frydenberg og Lewis 1993). Dette skjemaet har som formål å gi en oversikt over hvilke strategier barn bruker i møte med vanskelige oppgaver. Spørreskjemaet er kategorisert inn i tre strategier; problemløsningstrategier, strategier for å søke hjelp og ikke- produktive strategier. I denne oppgaven vil det samme ACS-skjema ligge til grunn for denne oppgavens funn. Spørsmålene vil her bli presentert:

1. Snakker med andre for å få hjelp til å løse oppgaven?
2. Arbeider for å løse problemet etter egne evner så godt jeg kan?
3. Arbeider hardt?
4. Bekymrer meg for hva som vil skje med meg?
5. Tilbringer mye tid sammen med venner?

6. Prøver å innrette meg etter andre?
7. Øsner at det skal skje et mirakel?
8. Tror ikke jeg klarer å løse oppgaven, gir opp?
9. Finner en måte å utagere på, for eksempel rope, skrike eller bruke alkohol?
10. Blander meg med andre som har lignende bekymringer?
11. Ignorerer problemet, unngår det?
12. Bebreider og kritiserer meg selv?
13. Skjuler for andre hvordan jeg har det?
14. Søker åndelig, religiøs, hjelp og veiledning?
15. Ser på det positive i livet
16. Søker faglig, profesjonell hjelp?
17. Prøver å slappe av med hyggelige fritidsaktiviteter?
18. Holder meg sunn og frisk?

Viser til vedlegg IV for fullstendig versjon av ACS- skjema.

3.2.3 Resiliens

Forskere har i mer enn 30 år viet oppmerksomhet til barn som har klart seg bra, til tross for at de lever i en risikofylt tilværelse (Luthar 2003). Resiliensforskning fokuserer på normal fungering under unormale forhold (Borge 2003). Hvordan barn reagerer på stress eller risiko vil som nevnt være individuelt. Noen klarer seg bra og får en god utvikling, mens andre reagerer med avvik og kan få en konfliktfylt tilværelse.

Begrepet resiliens kommer av det engelske ordet "resilience", som oversatt kan bety "elastisitet" eller "motstandskraft" (engelsk-norsk ordbok s.303 1996). I Gjærum (2006) benyttes ordet motstandskraft om resiliens. Nøttsvik (Gjærum 2006) understreker at de som kalles motstandsdyktige barn, i utgangspunktet ikke var i en lav risiko. Å vokse opp med en deprimert mor er ikke tilnærmet lik en dårlig

foreldreomsorg, i følge Nøstvik. Denne deprimerte moren, som representerer en stressor, vil ikke umiddelbart være en risiko for barnets utvikling. Resiliens vises ofte gjennom begrepene gjenopprette, opprettholde og forbedre (Borge 2003).

Michael Rutter (Borge 2003 s. 15) definerer resiliens slik;

Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativt stor risiko for å utvikle problemer eller avvik.

Noen barn utvikler seg i en positiv retning, til tross for motgang i livet. Disse barna benevnes ofte som "løvetannbarna"; de barna som tar i bruk sine helt spesielle egenskaper for å overleve en vanskelig oppvekst. Denne betegnelsen blir ofte brukt om barnevernsbarn som viser en god utvikling (ibid). Men resiliens omfavner flere risikogrupper av barn; individuelle risikofaktorer som feks. traumer, lærevansker, sykdom, og miljømessige faktorer som vanskelige familieforhold, fattigdom og manglende skolegang. Borge fremhever betydningen av å forstå resiliens som noe mer enn å bare unngå psykososiale vansker; " En passende dose risiko er en nødvendig forutsetning for å utvikle resiliens" (ibid s. 14). Funn fra forskning viser at en positiv og betydningsfull voksen person som hele tiden er til stede i et barns liv, er av beskyttende karakter (Luthar 2003).

Kauai- undersøkelsen, er en langvarig oppfølgingsundersøkelse av resiliens hos barn som ble født på 1950 tallet. Emmy Werner og Ruth Smith fulgte opp en gruppe barn med interesse for samspillet mellom barns oppvekst og miljørisikoen gjennom barndom, ungdom og voksen alder, med hensikt å karakterisere risikobarna, som mot alle odds klarte seg bra. For å falle inn under betegnelsen risikobarn måtte de være utsatt for fire av ni risikofaktorer. Det var spesielt tre forhold som ble trukket frem som skille mellom de resiliente barna fra risikobarna;

- normal intelligens
- følelsesmessige bånd

- ytre støtteapparat (Borge 2003).

Barnet selv, familien og nettverket/venner og slekt er viktige nivåer i resiliens. I ”Barn i faresonen” blir barnas belastninger og risikofaktorer belyst ut fra de svarene som de gav på SOC og ACS- skjemaene.

3.3 Sosial kompetanse

Det har i faglitteraturen vært diskusjoner om hvordan man bør nærme seg og forstå begrepet sosial kompetanse. Det synes å være en enighet om at sosial kompetanse handler om hvordan individer lykkes i å omgås andre (Lamer 2001). Sosial kompetanse handler både om sosiale ferdigheter og sosiale mestringsstrategier, som vil kunne utvikles i samspill med andre (Vedeler 2007). Nordahl viser også til at sosial kompetanse er ” en viktig faktor for å motvirke utvikling av problematferd som kriminalitet, vold, diskriminering og mobbing” (Nordahl 2003 s. 5).

Ogden (2001 s. 196) definerer sosial kompetanse som;

... relativt stabile kjennetegn i form av kunnskap, ferdigheter og holdninger som gjør det mulig å etablere og vedlikeholde sosiale relasjoner. Den fører til en realistisk oppfatning av egen kompetanse, er en form for sosial mestring, og for å oppnå sosial akseptering eller etablere nære og personlige vennskap.

Garbarino (1985 s. 80) sin definisjon av sosial kompetanse, innebefatter også begrepene motiv og evner:

... et sett av ferdigheter og holdninger, motiver og evner som trengs for å mestre de viktigste settinger som individer med rimelighet kan forventes å møte i det sosiale miljøet som de er en del av, samtidig som deres trivsel maksimeres og fremtidig utvikling fremmes.

Begge definisjonene innebefatter begrepene ferdigheter, kunnskaper og holdninger i sin beskrivelse av sosial kompetanse. Nordahl (2003) definerer også sosial kompetanse ut fra ovennevnte begreper, men mener de må beherskes ut fra tre forhold: 1) mestre ulike sosiale miljøer, 2) etablere og vedlikeholde relasjoner eller vennskap, 3) øke trivsel og fremme utvikling.

Gresham og Elliott fremhever fem kompetanseområder for å få en forståelse av sosial kompetanse i skolesammenheng: 1) Samarbeid; å kunne følge regler og beskjeder, vente på tur og hjelpe andre, 2) Selvkontroll; å ta hensyn til andre og tilpasse seg fellesskapet, impuls kontroll, 3) Selvheldelse; å kunne uttrykke sine meninger, stå for det man hevder, og klare å si nei når man burde, 4) Empati; å forstå en annen persons følelse, vise respekt og omtanke, 5) Ansvarlighet; vise respekt for andre sine ting, utføre oppgaver man blir bedt om og ta ansvar (Gresham & Elliot 1990).

Å fremme et barns kompetanse handler om, i følge Lamer (2001), å se hva barnet kan og samtidig rette fokuset mot de ferdigheter barnet trenger å lære for å bli mer kompetent. I "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006) beskrives innlæring av nye prososiale ferdigheter som alternativ til negative handlingsmønstre, for å gi barna redskaper til å mestre sosial samhandling i skole og hjem. Denne gruppen med barn som ofte er urolige, impulsive, ikke klarer å gjennomføre en oppgave uten støtte fra lærer, og som har vanskeligheter med konsentrasjonen, krever mye av sine omgivelser. Det blir viktig å legge opp skoledagen slik at barna både kan oppleve mestring, og få til gode relasjoner både til lærer og medelever (ibid).

3.4 Oppsummering

I det ovenstående har de teoretiske perspektivene som danner grunnlaget for denne oppgaven blitt presentert. Felles for helsefremmende og positivt forankret pedagogikk er at det fokuseres på sterke og positive sider som bidrar til å støtte mennesker i deres fungering. Mestring er nøkkelordet for alle tre perspektivene, men blir definert noe ulikt. Salutogenese setter fokus på en stabil egenskap, håndteringsteori identifiseres ved spesifikke strategier og resiliens er handling som kan tre i kraft i møte med risiko.

Helsefremmende og positivt forankret pedagogikk og sosial kompetanse synes å tangere hverandre i stor grad og holder fokus på samme tema. Individet styrkes av det helsefremmende, positive og oppløftende i deres samspill med miljøet.

Ved gjennomgang og forståelse av teori benyttet i denne oppgaven, kan mestringsbegrepet føre til tanker omkring det å skape en "ener" eller "vinner" i samfunnet. Gjærum (2006) tar dette opp som et kritisk blikk på helsefremmende og positivt forankret pedagogikk. Hun vektlegger betydningen av å se på mulighetene for et best mulig liv, og ikke tanken om en "ener" eller "vinner" som det ideelle. Det å hjelpe andre til å mestre, gir grunnlag for optimisme. Videre legger hun vekt på det etiske og politiske dilemmaet som kan dukke opp i individualisering av mestring, - alt ansvar tillegges enkeltmennesket, og muligheten for undervurdering av samfunnsbetingelsenes betydning for individuell mestring.

Mestring er et begrep som ofte dukker opp, - i litteraturen, i praksis, i hverdagspråket og lignende. Mestringsbegrepet har fått en plass i min faglige forankring, og den er av positiv karakter. Begrepet viser til mulighet og optimisme, hvor egen deltagelse er viktig for prosessen. Det å skulle mestre alt er ikke av betydning og ikke mulig, men å få hjelp til å mestre noe som går utover livskvaliteten av ulik art er viktig. Dette er et ansvar liggende hos individet selv og hos samfunnet for øvrig. Som Søren Kierkegaard en gang uttrykte det; "skal man hjelpe en annen, må man først finne ut hvor han er, og møte ham der. Dette er det første bud i all hjelpekunst" (Ordtak.no 2006).

4. Metode

Forskningsmetoder er strategier eller fremgangsmåter som benyttes ved innsamling, bearbeiding og analyse av data (Befring 2007). Valg av metode bestemmes av hva som er egnet for å svare på problemstillingen. Problemstillingen i denne oppgaven er som nevnt i kapittel 1: *I hvilken grad eksisterer det en sammenheng mellom SOC (sence of coherence) og Coping for barn som har klart å snu en begynnende uheldig utvikling?* Formålet er å finne ut hvordan barna beskriver egen SOC og egen mestring (ACS), og hvilke faktorer som har vært av betydning.

I denne oppgaven vil det bli benyttet en kvalitativ forskningsmetode, supplert med kvantitative data i søken etter svar på oppgavens problemstilling. Den kvalitative tilnærmingen vil ha karakter av et casestudie (Yin 2003). Studiet vil ha tre elementer; teori, analyse av barnas egne vurderinger fra Barn i faresonen (3 barn), og intervju av personalet på Brusetskollen. Til sammen vil teori, analyse av barnas besvarelser og intervju av personalet kunne sees som en triangulering av data (ibid).

4.1 Casestudier som forskningstilnærming

Design er en strategi for hvordan man skal gå frem for å belyse forskningsspørsmålene i en oppgave (Skogen 2007). For å besvare forskningsspørsmålene kan forskningsprosjektet være eksplorerende, beskrivende eller forklarende (Thagaard 1998). I denne oppgaven er formålet å finne ut hvordan barna beskrev egen SOC og egen mestring (ACS) (eksplorerende forskning), og hvilke faktorer som hadde vært av betydning (beskrivende forskning).

Innenfor det utdanningsvitenskapelige fagområdet er det tre forskningsdesign som benyttes; eksperimentelle, survey og casestudie (Skogen 2007). Innenfor casestudier opereres det også med ulike typer av casedesign, slik at avhandlingens forskningsspørsmål og tilgjengelige data fremheves på en best mulig måte (ibid). I denne oppgaven vil "embedded singel- case" bli benyttet (Yin 2003). I dette ligger det

at jeg anser tre elever som ett enkelt case, hvor data fra hver elev blir analysert samlet.

Casestudier er en forskningstilnærming som egner seg spesielt godt til forskningsspørsmål hvor spørreformer som *hvordan eller hvorfor* er sentrale. Dette når fenomener i hverdagslivet skal forskes på, og der vi ikke kan manipulere og kontrollere variablene (Yin 2003). Betegnelsen "case" kommer fra det latinske ordet "casus", og fremhever betydningen av det enkelte tilfellet (Andersen 2005). Terminologien slik jeg forstår det, vektlegger betydningen av et eller flere tilfeller som gjøres til gjenstand for inngående studier. Det er ikke på norsk utviklet et fullverdig ord for "case", men søken i den norske litteraturen viser til bruken av det engelske ordet (Andersen 2005, Skogen 2007 & Kvale 2007). Et ord som kan dekke eller supplere for det engelske ordet "case" er "tilfelle", direkte oversatt (Engelsk-norsk ordbok s.57 1996).

I følge Yin (2003), er det bestemte egenskaper en forsker bør inneha ved utførelse av casestudier når det kommer til datainnsamling:

- kontinuerlig stille gode spørsmål til datamaterialet, hvorfor resultater eller fakta viser seg som dem gjør.
- Å være en god lytter krever at du som forsker tilegner deg mengder med informasjon uten å være forutinntatt.
- En forsker bør være tilpasningsdyktig og fleksibel, med tanke på muligheten for at casestudien ikke ender opp slik man i utgangspunktet forventet.
- Å ha en god forståelse av det som undersøkes.
- Forskerens forutfattede meninger, som forskeren ikke burde utøve i forhold til teori eller personlige meninger.

I denne oppgaven vurderer jeg at disse kravene til forskningsmessige egenskaper ivaretas ved at man etter beste evne tilstreber en kontinuerlig refleksjon over oppgavens datainnsamling og analyse.

4.2 Den kvalitative forskningens innhold

Kvalitativ forskning peker ut forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet som overordnet mål. (Dalen 2004). I denne forskningen peker man ut kvalitative data i form av bilder og ord, ikke tall som kvantitativ forskning fokuserer på. Den kvalitative forskningen er opptatt av å tolke meningsfulle relasjoner (Kvale 2007).

I kvalitativ forskning søkes det å få en beskrivelse av menneskers livsverden. Med dette menes det å ikke bare fange menneskers beskrivelser, men også deres opplevelsedimensjon av fenomenet som studeres. Altså forstå det spesifikke i en helhet.

I denne oppgaven blir barnas beskrivelser av egen "sense of coherence" (SOC) og egen mestring (ACS) helheten, og det spesifikke blir hvilke faktorer som har vært av betydning for disse barna.

4.3 Intervju som forskningsmetode

Intervju er en metode hvor to personer møtes for å samtale om et eller flere temaer, hvor synspunkter vil bli vekslet (Dalen 2004). Intervju har som formål å innhente informasjon om hvordan mennesker beskriver og opplever ulike sider ved sin livssituasjon (ibid). Kvale definerer intervju slik; "et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomener" (Kvale 2007 s. 21).

I denne oppgaven er et semi strukturert intervju valgt, hvor formen er fleksibel, men samtidig strukturert. Formålet med dette er å fange opp informantens kunnskap og tanker rundt utvalgte case i oppgaven. Samtalen fokuserer på forhånds bestemte temaer utarbeidet i en intervjuguide (Dalen 2004). Intervjuguiden (vedlegg I) inneholder sentrale temaer og spørsmål, som har sitt utspring i problemstillingene og oppgavens teoretiske plattform.

4.3.1 Arbeidsprosess og datainnsamling

Allerede i vårsemesteret kom jeg som nevnt i kontakt med forskergruppen i forbindelse med forskningsdagen på Universitetet i Oslo. Gjennom lesing og refleksjon av forskningsrapporten "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006) ble første ledd i arbeidsprosessen. Under arbeidet med prosjektbeskrivelsen ble rammen for masteroppgaven lagt, og problemstilling definert ut ifra ovennevnte forskningsrapport.

Da utvalgte case for oppgaven ble bestemt, ble ansatte som var engasjert i arbeidet rundt utvalgte case mens barna var på Brusetskollen, kontaktet og forespurt om deltagelse til et intervju. Det ble påbegynt å skrive deler av teorien før innsamling av data var på plass. Da med utgangspunkt i teori om helsefremmende og positivt forankret pedagogikk, samt sosial kompetanse.

Intervjuguidens tematisering ble utarbeidet med utgangspunkt i oppgavens teori om salutogenese og mestring (coping), hvor spørsmålene hadde utgangspunkt i SOC (sense of coherence) og ACS skjema for mestring. Gjennom intervjuguiden ble det søkt å sikre dybde i beskrivelsene, og autensitet i utsagnene til utvalgte case. Til sammen vil teori, analyse av barnas besvarelser og intervju av personalet sees som en triangulering av data.

Kontakten med aktuelle informanter ble opprettet via veileder i denne oppgaven, og derfra ble det undertegnede initiativ til å ta kontakt i forhold til tid og sted for intervju. Informasjonsbrev (vedlegg II) om masteroppgavens formål, opplysninger om

anonymisering, konfidensialitet og samtykkeerklæring ble gitt informanten selve intervjudagen som avtalt på forhånd.

4.3.2 Utvalg

Utvalget består av 3 case, alle hentet fra forskningsrapporten "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006). Denne forskningsrapporten konkluderer med at av 18 barn som deltok i undersøkelsen, er det gått bra med 10 av dem. Positiv utvikling i denne sammenheng defineres ved at barna har en stabil omsorgssituasjon, at de går på skole, og at de har etablerte vennerelasjoner. De tre utvalgte casene er valgt fra gruppen det har gått bra med, og barna har vist en positiv utvikling. Dette blir et selektivt utvalg. Casene vil bli analysert ut ifra barnas besvarelser på SOC skjema, ACS skjema og intervju spørsmål, med formål å lete etter sammenheng mellom spesifikke variabler innen "coping" og SOC. I tillegg belyses dette gjennom barnas eksempler og utsagn, samt intervju med en miljøterapeut på internatet og en lærer fra skolen på Brusetskollen.

4.3.3 Intervjuguide og intervjuene

Intervjuguiden er som nevnt utgangspunktet for hvert intervju, med formål å sikre at bestemte temaer ble berørt underveis i intervjuet. Dalen (2004) viser til viktigheten av prøveintervju, både for å teste ut seg selv som intervjuer og selve intervjuguiden. Det ble gjennomført et prøveintervju med en kandidat med tilnærmet lik bakgrunn og erfaring, som de informantene som skulle intervjues. Prøveintervjuet gav meg tilbakemeldinger både på temainndelingen og spørsmålsformene som ble brukt. Informanten var nøye med å svare på spørsmål, men delte også underveis sine tanker om hvilke temaer og spørsmål som var uklare. Som intervjuer fikk jeg da korreksjon på hovedtemaene brukt i intervjuguiden, da temaene var for "vide" og vanskelige å svare på. På bakgrunn av tilbakemeldingene, ble intervjuguiden korrigert og ferdigstilt. Det ble brukt diktafon under prøveintervjuet, dette for å teste utstyret før selve hovedintervjuene (For fullstendig intervjuguide se vedlegg I).

Intervjuene ble foretatt på informantens arbeidsplass. Oppgavens tema var noe informantene hadde god kjennskap til, og var i stor grad fortrolige med aktuell teori benyttet i intervjuguiden. Jeg hadde på forhånd bestemt meg for å ta notater underveis, men oppdaget raskt viktigheten av å heller sikre en god kommunikasjon med informanten. På denne måten ble det rom til å fokusere på det som ble meddelt, og større mulighet til å stille gode oppfølgings spørsmål.

4.4 Analyse av datamaterialet

Utgangspunktet for en kvalitativ analyse består som regel av data i tekstform, alt fra brev til transkribert intervju (Johannessen, Tufte & Kristoffersen 2004). Kvale definerer analyse som ” å dele noe opp i biter eller elementer” (Kvale 2007 s. 118). Kvalitativ analyse har som formål å hente frem meningsinnholdet i et datamateriale, og se dette som en prosess mellom beskrivelse og tolkning av informantens livsverden (ibid). Begrepet livsverden er knyttet til hermeneutikken (Wormnæs 1993).

Grunnpilaren innenfor hermeneutikken er læren om fortolkning, og begrunnelse av fortolkninger. Det å fortolke et datamateriale, og stille spørsmål rettet mot fenomenets mening, beskriver Wormnæs som en hermeneutisk tilnæringsmåte (ibid). Den hermeneutiske sirkel betegner forholdet mellom det som skal fortolkes, forforståelsen og i hvilken kontekst det må fortolkes i (Gilje & Grimen 1998). Altså når en fortolker et fenomen som forskes på, må veien mot forståelse gå via deler av helheten og helheten via delene (ibid). Fenomenet i denne avhandlingen er å se om det eksisterer en sammenheng mellom SOC og ACS, hvor delene, blir hvilke faktorer som har betydning.

4.4.1 Analysens innhold

Da denne oppgaven har sitt hovedfokus innenfor kvalitativ forskningsmetode, supplert med kvantitative data, vil analysegrunnlaget bestå av:

- Kvantitative data fra SOC skjema og ACS skjema hentet fra forskningsrapporten "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006) og statistikk.
- Dokumentdata fra Brusetskollen
- Data fra kvalitative intervjuer (ansatte på Brusetskollen)

Det søkes å se om det eksisterer en sammenheng mellom SOC (sence of coherence) og ACS (Adolecent coping scale) i hvert enkelt case.

4.4.2 Analysemetoden

Spørreskjemaene SOC og ACS, faller inn under kvantitativ analysemetode. Altså fremstilling av tall. Data vil bli referert og oppsummert som tallmateriale i oppgaven.

SOC blir skåret gjennom en utregningsmodell skissert av Antonovsky. Hvert svaralternativ har en verdi, og disse har ulik rekkefølge ut fra om utsagnet er positivt eller negativt. Skårene legges så sammen og deles på antall spørsmål. Dette resulterer i en total SOC (Antonovsky 1988, Hagen m.fl 2006).

ACS skåres også gjennom at svarene gis en tallverdi, samt at ulike svar vektet etter en egen formel, med en total skåre som resultat (ibid).

Kvale (2007) opererer med fem ulike former for kvalitativ intervjuanalyse; *meningsfortetting som* er å korte ned informantens uttalelser til få ord. Dette fører til kortere tekster og presise formuleringer av et intervju. Ved å kode interjvuet i kategorier, er det snakk om *meningskategorisering*. *Narrativ strukturering*, refererer til informantenes fortellinger under intervjuet, hvor både det tidsmessige og det sosiale er med på å organisere teksten. *Meningsstolkning* har med hensikt å tolke en tekst i dypere forstand. Den siste metoden, *meningsgenerering gjennom ad – hoc*, benytter seg av ulike teknikker.

I denne oppgaven vil meningsfortetting som analysemetode bli benyttet i fremstillingen av intervjuene. Intervju med ansatte er som tidligere nevnt ment å skulle skape dybde og autensitet i barnas besvarelser.

4.4.3 Forforståelse

Begrepet forforståelse er sentralt innen hermeneutikken, og ifølge Wormnæs foreligger det en generell oppfatning av denne tilnæringsmåten; ” All forståelse er bestemt av en forforståelse” (Wormnæs 1993 s. 129). Måten vi møter nye utfordringer og problemstillinger på, vil være preget av våre kunnskaper, tanker og meninger.

I denne oppgaven er det egen forforståelse som er av interesse. Min forståelse av barnas livsverden, vil blant annet være preget av egne erfaringer fra praksis på Brusetskollen, men også kunnskaper og refleksjoner som har blitt til via studiet på ISP Universitetet i Oslo. Mitt bakteppe i forståelsen av barn i faresonen som har opplevd et vendepunkt, fra å være i en uheldig utvikling til en positiv tilværelse, vil være min forankring i praksis, teori samt resultater fra forskningsrapporten ”Barn i faresonen” (Hagen m.fl 2006). Dette vil påvirke min tolkning av barnas besvarelser og funn i forhold til valgt problemstilling. Dette er nødvendigvis ikke en ulempe. De erfaringer undertegnende gjorde seg i praksis, og kjennskapen en fikk til barna som bodde på Brusetskollen, sees nå som en styrke ved blant annet tolkning og analyse av forskningsrapporten, som nevnt ovenfor. Det har likevel vært nødvendig å være seg bevisst egen forforståelse, slik at den ikke preger tolkning av datamaterialet, intervjusituasjonen og analysen i etterkant.

4.5 Validitet og reliabilitet- generaliserbarhet

Validitet innenfor kvalitativ metode omhandler i hvilken grad forskerens funn på en riktig måte reflekterer formålet for undersøkelsen og representerer virkeligheten (Johannessen m.fl 2004). Validitet i ordbøker blir definert som riktighet og en

uttalelses sannhet (Kvale 2007). Validitet må brukes som en kvalitetskontroll gjennom alle stadiene underveis og ikke brukes som en inspeksjon ved slutten av studien (ibid).

I denne oppgaven vil validitet bli gjort rede for ved bruk av Maxwells retningslinjer vedrørende deskriptiv validitet, tolkningsvaliditet og teoretiskvaliditet. Da en finner disse som godt dekkende for oppgaven (Dalen 2004).

Deskriptiv validitet omhandler datainnsamlingsmetoder som blir valgt og hvorvidt de er tilpasset undersøkelsens mål, problemstilling og teoretisk forankring (ibid). Datamaterialet i dette forskningsprosjekt er innhentet ved teori, analyse av barnas besvarelser (fra "Barn i faresonen", Hagen m.fl 2006) og intervju av personalet. Dette sees som en triangulering av data. For å sikre best mulig grunnlag for senere bearbeiding, tolkning og analyse, ble det brukt diktafon under intervjuene før de ble transkribert. Det ble vurdert som hensiktsmessig å bevare båndene etter transkriberingen, da en ønsket å ha muligheten til å kunne gå tilbake til datamaterialet.

Når det gjelder *tolkningsvaliditet* omhandler det forskerens søken etter å finne indre sammenhenger (Dalen 2004). Gjennom teori, analyse av barnas besvarelser og intervju av personalet, vil en utvikle en dypere forståelse av masteroppgaveprosjektets tema. Men det er viktig i fortolkningen av barnas besvarelser og intervju å være seg bevisst sin førforståelse. Dette med bakgrunn i egne meninger og oppfatninger jeg på forhånd hadde til det fenomenet som skal undersøkes. Det blir viktig å trekke inn sin førforståelse på en slik måte at den åpner for mest mulig forståelse av informantenes opplevelser og uttalelser. En forutsetning for senere tolkning, avhenger av at det foreligger valide, fyldige og rike beskrivelser fra informantene (ibid).

Teoretisk validitet omhandler hvorvidt begrepene, mønstrene og modellene forskeren anvender, gir en teoretisk forståelse av det fenomenet studien omfatter (ibid). Denne validiteten krever at de sammenhengene som avdekkes og forklares, dokumenteres i forskerens datamateriale. I undersøkelsen vil teorien komme til syne gjennom utforming av intervjuguide og analyse av barnas besvarelser. Den teoretiske

referanserammen for masteroppgaveprosjektet består av teori om helsefremmende og positivt forankret pedagogikk, og sosial kompetanse. Teorien, analysen av barnas besvarelser og intervjuguiden vil forhåpentligvis bidra til å avdekke om det er sammenheng mellom barnas SOC og coping.

Reliabilitet henviser til hvor pålitelige data er, hvilke data som brukes, hvordan de blir samlet inn, og måten de blir bearbeidet på (Johannessen, m.fl 2004). Reliabilitet i kvantitative undersøkelser forutsetter at en annen forsker kan kunne etterprøve nøyaktig samme forskningsprosjekt (Dalen 2004). I kvalitative studier lar dette seg vanskelig gjennomføre da omstendighetene og det enkelte individ endrer seg. En måte å nærme seg spørsmålet om reliabilitet, kan være å skrive ned en nøyaktig beskrivelse av alle de ulike leddene ved forskningsprosessen, samt egenskaper hos både forsker og informanter (Ibid). På denne måten kan en annen forsker ta på seg de samme "forskerbrillene" (Dalen 2004 s. 103), og gjennomføre liknende undersøkelse. I denne oppgaven vil nøyaktige beskrivelser av prosesser og overveielser legge grunnlaget for etterprøvelse av mine funn.

Generaliserbarhet handler om hvorvidt resultater av en undersøkelse kan gjelde for andre samfunn, grupper, personer og situasjoner enn de som blir utforsket i den aktuelle undersøkelsen (Kvale 2007). I denne oppgaven forsøker jeg å møte disse kravene ved å dokumentere prosessen nøye, og gjøre rede for hvordan de enkelte elementer fremstår. Nitid dokumentering vil i noen grad være et krav for å kunne generalisere funnene. Imidlertid er oppgavens data hentet fra en allerede publisert forskningsrapport ("Barn i faresonen", Hagen m.fl 2006), fra en institusjon som ikke umiddelbart kan likestilles med andre institusjoner innenfor skole og helsevesen. De begrensninger som gjelder for generaliserbarhet for "Barn i faresonen", vil dermed også gjelde for denne oppgaven. Begrensningene gjelder blant annet utvalget for undersøkelsen, som i statistisk forstand ikke kan sies å være representative for barn som har snudd i en positiv retning.

4.6 Forskningsetiske betraktninger

Etikk handler om hvordan mennesker handler innenfor normene for riktig og god livsførsel. Etikken skal gi føringer og veiledning for hvordan man overfor andre mennesker vurderer riktig og gal handling, slik at forskningens formål ikke skjer på bekostning av enkeltpersoner (Dalland 2002).

Denne oppgaven har fulgt vedtatte retningslinjer fra Den nasjonale forskningsetiske komitè for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH 1999). Det kreves at all vitenskapelig virksomhet følger forskningsetiske retningslinjer, det viktigste i denne sammenheng har vært å sikre informert samtykke, anonymisering og konfidensialitet.

Informert samtykke ble forsøkt ivaretatt ved at informanten ble informert om oppgavens formål, hva det gikk ut på og hva informasjonen skulle brukes til, før informanten bestemte seg for å stille til intervju. Informanten ble også informert om retten til å avbryte intervjuet uten nærmere begrunnelse.

Anonymisering og konfidensialitet handler om at enkeltpersoner som deltar i en undersøkelse, har krav på at all informasjon om personlige forhold blir behandlet etter foreliggende retningslinjer. Da denne oppgaven er basert på forskningsrapporten ”Barn i faresonen” (Hagen m.fl 2006), vil de samme fiktive navn på barn bli benyttet i oppgaven og i intervjuguiden presentert for ansatte ved Brusetskollen. Det ble gitt opplysninger om informert samtykke, anonymisering og konfidensialitet i informasjonsbrevet den enkelte mottok intervjudagen.

5. Presentasjon av funn

I denne oppgaven har målet vært å studere om det eksisterer en sammenheng mellom SOC og ACS i hvert enkelt case. Grunnlaget for oppgaven er altså 3 barn som har vist en positiv utvikling.

I det følgende vil det gis en kortfattet presentasjon av barnas livssituasjon på intervjuetidspunktet i forbindelse med forskningsrapporten "Barn i faresonen". Deretter følger det en oppsummering av de data barna både gav på SOC-skjema og ACS-skjema, presentert og gjengitt i tabeller hentet fra "Barn i faresonen". Resultatet av intervjuene med ansatte på Brusetskollen vil bli presentert fortløpende, og fremstilles som nevnt etter Kvale sin analysemetode, meningsfortetting. Deler fra de meningsfortettende tekstene vil bli presentert som sitat fra informantene med hensikt å skape dybde og autensitet i barna sine besvarelser.

Ettersom det å ha en betydningsfull voksen er et viktig tema i teorien (Luthar 2003), og ettersom dette utgjorde en betydelig del av intervju spørsmålene, har jeg funnet det riktig å presentere dette temaet i et eget avsnitt avslutningsvis.

Det henvises til kapittel 2 for mer utfyllende beskrivelse av hvert enkelt case, da følgende beskrivelser i dette kapitlet tar for seg livssituasjonen etter oppholdet på Brusetskollen.

I fremstillingen av SOC-dataene presentert i tabeller i dette kapitlet, vil også et standardisert gjennomsnitt (mean) for andre barn på samme alder vises, dette gir mulighet for sammenligning (Hagen m.fl 2006).

5.1 Fredrik

Fredrik ble etter oppholdet på Brusetskollen tilbakeført til sin bostedsskole og familie (mor, mors samboer og yngre halvsøster). Deretter begynte han i en vanlig klasse på den lokale ungdomsskolen, men ble etter tre måneder overflyttet til en spesialklasse

på den samme skolen. Fredrik plassert i et forsterhjem i midt Norge, hvor han da begynte i en vanlig klasse på ungdomsskolen. Han besøkte familien i helgene. Da Fredrik ble intervjuet i forhold til SOC og ACS, var han 13,5 år og plassert i ovennevnte fosterhjem (Hagen m.fl 2006).

5.1.1 SOC

Gjennom SOC-13 har Fredrik vurdert hvilke sterke sider han har i møte med forskjellige utfordringer i livet. Vurderingene hans er oppsummert i underkategoriene meningsfullhet, forståelighet og håndterlighet, samt den totale SOC i følgende tabell.

Fredrik sa han sjeldent så positivt på livet, at han ofte følte seg urettferdig behandlet og ofte hadde følelser og tanker som han helst ikke ville ha. Han følte seg sjelden som en taper og opplevde sjelden situasjoner der han ikke visste hva han skulle gjøre.

	Mean 8. klasse	Fredrik *
Meningsfullhet	3,75	3,25
Forståelighet	3,47	3,90
Håndterlighet	3,56	3,25
Total SOC	3,60	3,50

Tabellen viser til Fredriks totale vurdering av sine styrker som noe lavere enn det som er gjennomsnittet for alderen. Hans forståelighet av egen situasjon er over gjennomsnittet for hans alder, mens meningsfullhet og håndterlighet ligger lavere enn jevnaldrende.

På to av fire spørsmål i kategorien meningsfullhet svarte Fredrik **ofte** og **sjeldent**, spørsmålene lyder som følger: ”Hvor ofte har det hendt at folk du stoler på, skuffer deg”? Og ”Hvor godt tror du at du vil like det du kommer til å gjøre i fremtiden”? Dette er kategorien hvor Fredrik skårer dårligst sett ut i fra gjennomsnittet.

Miljøteraeuten forteller at Fredrik ikke ønsket å slutte etter 8 uker på Brusetskollen, han var oppgitt og følte kanskje ikke at det hadde skjedd et ”mirakel” under

oppholdet. For Fredrik følte det utrygt og usikkert å skulle tenke fremover. Som miljøterapeuten sa:

”På Brusetskollen fikk han den forutsigbarheten som han trengte og møtte voksne som møtte ham i forhold til det han strevde med på en sånn inkluderende og varm måte”.

På spørsmål om ”hvor ofte føler du at det er lite mening i det du driver med til daglig”? Svarer Fredrik med **sjeldent**. Dette spørsmålet hører til kategorien håndterlighet, hvor han skårer litt under gjennomsnittet. Læreren forteller at Fredrik hadde en grunnleggende oppfattelse av at det var meningsfylt å lære ting og også meningsfylt å skape en relasjon til voksne. Læreren påpeker:

”Det er klart mening er avhengig av hvordan det presenteres. Felles for barn som er på Brusetskollen er at de ofte er usikre på egne evner”.

Begge informantene forteller at det søkes å finne det faglige nivået til barna tidlig i et opphold, man begynner gjerne litt under deres nivå, nettopp for at barna skal føle mestring. Dette bygges på etterhvert. Barna roses for hver måloppnåelse. Som læreren sa:

”Jo høyere trappetrinna er, jo mer må det ”heies”.

Læreren forteller videre at Fredrik ønsket å være flink på skolen, han var ikke i den kategorien hvor ”skole er ikke noe for meg” typen. Læreren påpeker at barna har ulike type vansker som gjør det vanskelig å lære og kanskje bidrar til at det er mindre meningsfullt å jobbe med for eksempel skolearbeid, avhengig av om de forstår og om de opplever mestring. Læreren forteller at Fredrik kunne sitte med en oppgave i flere timer, hvis formidling av ulik art skjedde via tavlen eller gjennom en demonstrasjon av for eksempel et regnestykke foran hele klassen. For Fredrik som hadde non-verbale lærevansker, ble det viktig å være konkret i formidlingen, forklare steg for steg.

5.1.2 Coping (ACS)

Når Fredrik fikk vanskelige oppgaver å løse, svarte han at han aldri arbeidet etter egne evner og at han sjeldent arbeidet hardt. Han svarte han svært ofte blandet seg med andre med lignende bekymringer, at han sjelden innretter seg etter andre og svært ofte skjuler for andre hvordan han har det. Fredrik sine vurderinger av de strategier han bruker for å håndtere vanskelige oppgaver, vises i etterfølgende tabell.

	Ikke brukt	Litt brukt	Noe brukt	Ofte brukt	Svært ofte brukt
Løse problemer (LP)		*			
Søke hjelp (SH)			*		
Ikke produktive strategier (IPS)				*	

Fredrik sine poeng: Strategier for å løse problemer: 39

Strategier for å søke hjelp: 50

Ikke-produktive strategier: 74

Tabellen viser at Fredrik ofte brukte strategier som befinner seg i kategorien ikke-produktive strategier. På spørsmålet ”Tror ikke jeg klarer å løse oppgaven, gir opp”?, svarer Fredrik med **svært ofte**. Miljøterapeuten svarer på spørsmål om hvordan motivere Fredrik i den grad han nesten hadde gitt opp slik:

”Fredrik hadde ikke gitt opp, men hadde dårlige erfaringer med seg.”

Miljøterapeuten forteller at deres metode i møte med barn som er på vei til å gi opp eller har gitt opp en utfordring, er å gi dem mye positiv oppmerksomhet. Personalet møter barna med å overse en del av de uheldige strategiene de bruker, men det poengteres og løftes tydelig frem når det gjøres hensiktsmessige valg. Miljøterapeuten uttrykker i forhold til dette:

”Det blir en motivasjonsfaktor i det at de føler de får til ting, og at vi vektlegger det veldig og gjør mye ut av det. De får smaken på ros og at voksne er hyggelige mot dem”.

Informantene er tydelige i sine uttalelser rundt det å ha tro på barna. Læreren påpeker at det å ikke gi opp barna, er en tydelig og beskyttende faktor for arbeidet på Brusetskollen. Selv om personalet tenker at det ikke ser lyst ut for et barn, så vil ikke dette farge møtet med barna og ungdommene i klasserommet og i friminuttet. Læreren forteller at det sjeldent signaleres håpløshet til barna:

”Gjennomgående så er det opp og videre! I mangel av tro på seg selv, så hjelper det at andre har tro på deg!”.

Innenfor kategorien søke hjelp, er et spørsmål formulert slik; ”Snakker med andre for å få hjelp til å løse oppgaven?”. Fredrik svarte **av og til** på dette spørsmålet. Begge informantene mente at Fredrik kunne be om hjelp, men at det kunne variere i måten det ble søkt på, avhengig av om omgivelsene rundt ham var rolige. Det å søke hjelp kunne Fredrik gjøre på ulike arenaer, alt fra skitur til undervisning, avhengig av rolige omgivelser. Læreren uttrykker det slik:

”Problemet til Fredrik er på en måte at når han blir trigga og for frustrert, så kobler på en måte fornuften ut, og det blir mer følelser og mindre fornuft”.

Miljøterapeuten opplever at barna på avdelingen ofte sier at de ikke vil når de møter en vanskelig oppgave. De uttrykker at det enten er for vanskelig eller for lett, der de egentlig mener å si at de trenger hjelp. Det å søke hjelp i begynnelsen av et opphold kan gjerne vise seg gjennom å gi opp, ikke vil ha hjelp eller rive i stykker for eksempel leksene. Som miljøterapeuten uttrykte:

”Skolen og avdelingen er veldig enige om hvordan ting skal være. Slik at barna skjønner at de ikke kan spille ut den ene arenaen i forhold til den andre. Noen bruker et par dager på å kjenne hvordan det er, og så finner de ut at sånn er det her”.

Læreren påpeker at man er nødt til å skjønne de strategiene barna har med seg inn til Brusetskollen, og at de er et produkt av noe som har fungert et annet sted før. Disse strategiene blir arbeidet med sammen med barna under oppholdet på 8 uker, og barna

får en start. Men så er barna avhengig av at det fortsettes å øve på strategiene også i etterkant av oppholdet.

5.1.3 En betydningsfull voksen?

På spørsmål om informantene opplevde at Fredrik hadde en spesiell som betydde noe for han, svarte miljøterapeuten slik:

”Det tror jeg absolutt. Fredrik hadde en mor som gav han varme og kjærlighet, som stod opp for han og trodde på han”.

Miljøterapeuten forteller at felles for mange foreldre når de søker barna inn på Brusetskollen, er at de ikke har gitt opp. Miljøterapeuten sier:

”Det skal de ha de foreldrene, at de gjerne vil”.

På spørsmål om Fredrik hadde en nær tilknytning til en på bostedsskolen sin, kunne ikke læreren huske at han hadde det. Læreren ble spurt om Fredrik etter oppholdet på Brusetskollen ville møte skolesituasjonen med nye evner. Læreren svarer bekreftende på det. Læreren forteller at Fredrik ikke var av typen som var mye ute på kveldene og prøvde ut grensene hjemme i den grad. Men at familien hans slet med å balansere omsorgsbiten, det ble komplisert fordi han ”spilte” dem opp mot hverandre.

5.2 Ramon

Ramon ble tilbakeført til sin bostedsskole, med anbefaling om å gi han tett oppfølging for å sikre mestring i skolehverdagen. I tillegg ble det gitt anbefaling om støttekontakt, som kunne bidra til å være en positiv rollemodell. Etter et halvt år på bostedsskolen foretok foreldrene til Ramon et skolebytte for han. Dette med bakgrunn i foreldrenes bekymring for Ramons tilgang til et belastet miljø på skolen. På intervju tidspunktet var Ramon blitt 14 år.

5.2.1 SOC

Ramon svarte at han trivdes med det han gjorde til daglig, og at han aldri følte seg urettferdig behandlet. Ramon opplevde sin tilværelse som meningsfull, og han mente han ville like godt det han kom til å gjøre i fremtiden.

	Mean 8. klasse	Ramon
Meningsfullhet	3,74	4,30
Forståelighet	3,47	4,00
Håndterlighet	3,56	4,50
Total SOC	3,60	4,20

Ramon sine poeng i forhold til jevnaldrende er klart høyere ut fra egen vurdering på seg selv og sin tilværelse. I kategorien forståelighet, skårer Ramon noe lavere. På et svar viser han bedre forståelse som trekker snittet hans opp, spørsmålet lyder slik; ”hvor ofte er du i situasjoner der du ikke vet hva du skal gjøre?” Ramon svarer **sjelden**. Informantene viser til at Ramon ikke alltid visste hvordan han skulle handle, for eksempel i sosial samhandling.

Et av spørsmålene til informantene som handler om Ramons sosiale ferdigheter, og hvorvidt Ramon opplevde det som meningsfullt å øve på å være sammen med andre, sier miljøterapeuten:

”Ramon strevde veldig med det da han kom. Felles for veldig mange på Brusetskollen, er jo nettopp at de strever i samhandling med andre barn”.

En av henvisningsgrunnene til Ramon ved innsøking til Brusetskollen var at han stadig var i konflikt med andre barn og kunne være truende. Miljøterapeuten forteller at det for Ramon ble et mål å skulle arbeide med sosial samhandling, og at avdelingen hadde et organisert opplegg i forhold til nevnte problem. Med Ramon ble det mye prat og refleksjon rundt det å være i samhandling med andre. Alt fra hva som kunne være hensiktsmessig å gjøre i kontakt med andre, og hvordan delta i lek på en akseptabel måte.

Læreren forteller at Ramon i samhandling med andre barn, kunne være veldig god til å lede andre i lek, men ekstremt lite dyktig til å la seg bli ledet. Læreren uttrykker:

”Ramon valgte aktiviteter der han var 99 % sikker på at han kom til å være best”.

Videre forteller læreren at Ramon i de tilfeller han var usikker på sin egen evne til å være best i en aktivitet, så sa han at det enten var en dum eller kjedelig aktivitet. Hvis Ramon var usikker på om andre elever var flinkere enn han, så sjekket han med de voksne først. Læreren forklarer:

”I den rollen som sier: ”kom så skal vi leke”, fungerte det bra, men i rollen som: ”har du lyst til å være med?”, så var han ikke veldig god”.

Informantene ble spurt om de trodde Ramon opplevde det som meningsfylt å være sammen med andre barn, og om han så det som hensiktsmessig på lengre sikt. Læreren tror Ramon opplevde det som meningsfylt å være sammen med andre, men at han ble noe hemmet av sine svake språkkunnskaper og bekymringer rundt det å være god nok. Dette vil, i følge læreren, spille inn på det faglige og sosiale for Ramon.

Miljøterapeuten mener at Ramon gjorde seg noen gode erfaringer i øvelse på god samhandling, dette kom også frem da Ramon selv ble intervjuet. Ramon uttrykte selv at han hadde fått det lettere med venner, og fått til å bruke flere hensiktsmessige strategier.

Hvordan det ble øvet på sosial samhandling på skolen, er en todelt affære, i følge læreren. Første del av dagen er teoritung, hvor det er både felles undervisning og individuell undervisning. På ettermiddagen settes det av tid til foreksempel kunst og håndverk, eller heimkunnskap. Det blir også flettet inn felles aktiviteter som spill og lek, hvor meningen er å få øvelse i turtaking og øve seg på et spill man nødvendigvis ikke er best i. Barna blir på mange måter coachet, og får støtte når det blir gjort aktiviteter, de voksne øver dem opp til å si for eksempel: ”kan du be om å få terningene, kan du si takk”. Dette følges opp også ute i friminuttene, alt fra å styre barna til å delta i aktiviteter til å tolke hva barnet burde gjøre i lek.

5.2.2 Coping (ACS)

Når det gjelder å håndtere en vanskelig oppgave i tilknytning til det man er mest interessert i, svarte Ramon at han av og til snakket med andre for å få hjelp, og at han svært ofte arbeidet etter egne evner så godt han kunne. Det var sjelden han bekymret seg for hva som ville skje med han, men ofte ønsket han at det skulle skje et mirakel. Ramon så svært ofte det positive i livet og tilbragte av og til tid med venner.

	Ikke brukt	Litt brukt	Noe brukt	Ofte brukt	Svært ofte brukt
Løse problemer (LP)				*	
Søke hjelp (SH)		*			
Ikke produktive strategier (IPS)			*		

Ramon sine poeng:

Strategier for å løse problemer: 75

Strategier for å søke hjelp: 30

Ikke-produktive strategier: 48

Tabellen viser at Ramon gjennomgående vurderte sine håndteringsstrategier som positive. På spørsmålet ”arbeider hardt? ”, svarer Ramon **av og til**. Dette spørsmålet hører til strategikategorien løse problemer. Læreren forteller at Ramon ønsket å være flink på skolen, men at han definerte det å arbeide hardt etter hva han egentlig ikke hadde lyst til å gjøre. Det var ikke hvor lenge, eller hvor bra resultatet ville bli som var i fokus. Læreren forteller videre at alt elevarbeid blir tatt vare på i egen perm, alt fra matematikkoppgaver til tegninger. Læreren understreker:

”Permene er med på å vise dem visuelt hvor langt man er kommet og hvor mye som er ferdig. Det å fülle permen sin med arbeid har gitt en slags mening”.

Læreren forteller videre at de ser an barna hver dag de kommer til skolen, hvor mottagelig hvert barn er og hvordan deres dagsform er. Læreren forteller om en tidligere elev som ikke hadde vært på skolen over lang tid, hvor eleven hadde vært

hjemme og ikke villet gå på skolen, på grunn av ”vondter”. Strategien for å få eleven til å møte opp på skolen ble å forklare eleven at det ville stå noen ”å heie” hvis eleven bare møtte opp i løpet av skoledagen. Dette istedenfor å påpeke at eleven nok en gang kom for sent. Som læreren sier:

”De får klar beskjed om at ”dette er bra jobba”, selv om eleven har gjort to mattestykker eller skrevet tre ord. Innsats er innsats hvis du ikke er vant til å gjøre noe”.

Miljøterapeuten forteller at de på avdelingen må stå sammen med barna i de ulike utfordringer barna møter, særlig i starten av et opphold. Utfordringer som var vanskelige å takle i starten av oppholdet for barnet, kunne ofte på slutten håndteres alene og uten støtte fra personalet. Miljøterapeuten forteller at Ramon absolutt arbeidet hardt når han var på avdelingen:

”Ramon har gjennom flere år hatt andre måter å løse problemene sine på. Men Ramon sa selv at noe av det han lærte var å få hjelp av de voksne i møte med utfordringer”.

Det var situasjoner hvor miljøterapeutene overvurderte barnas håndteringsevner i noen situasjoner, hvor barna i etterkant fortalte at det hadde vært vanskelig. Miljøteraputen forteller at det klart er noen utfordringer barna tar med seg videre etter oppholdet på Brusetskollen, et 8 ukers opphold endrer ikke alt. Men miljøterapeuten påpeker at Ramon helt klart fikk nye strategier til å takle noen av sine utfordringer, på en mer selvstendig måte.

Innenfor kategorien ikke-produktive strategier, er et spørsmål formulert slik; ”Ignorerer problemet, unngår det”?. Ramon svarte **svært ofte** på dette spørsmålet. Læreren forteller om en episode hvor han fikk lekser og en annen ikke fikk fordi eleven hadde gjort arbeidet på skolen. Ramon ble da veldig fortvilet over at den andre eleven ikke fikk lekser. Dette utartet seg, og han fikk beskjed om å roe seg ned og at leksene kunne diskuteres når han var blitt rolig. Ramon roet seg tvert og viste med dette at han hadde fullstendig kontroll over situasjonen. Neste forhandlingsinnlegg fra lærer var at lekser skal gjøres, men om ikke miljøterapeutene kunne kikke på leksene

sammen med han. Ramon svarer på dette med å begynne å brette seg. Læreren understreker:

”Da har du på en måte lært deg at det er mer effektivt å vise frem noen følelser som voksne ikke klarer å håndtere, enn å faktisk si ”jeg synes dette er urettferdig”.. ”

Læreren forteller videre at Ramon faktisk går ut og kaster opp, men at lekser likevel skal gjøres. Dette tolkes ikke som at han blir dårlig og ikke tåler presset, men at Ramon har en spesiell måte å forhandle på når han prøver å unngå noe han ikke ønsker. Denne oppførselen viste Ramon i starten av oppholdet, men den avtok relativt raskt når han skjønnte at det ikke førte til fritak av lekser og lignende. I den grad Ramon kunne bli for frustrert og ikke klarte å være i klasserommet lenger, løp Ramon ut, men ikke lenger enn rett utenfor. Læreren sier:

”I utgangspunktet mener jeg at det å gå ut er en god strategi”.

De voksne kommer ut etter en liten stund, ikke løpende etter, i følge læreren. Dette for å understreke at det ikke er noen som jager deg. En lærer vil da si ”vi vil at du skal komme inn igjen”. Læreren forteller at Ramon som oftest svarte på dette med å bli med inn igjen.

5.2.3 En betydningsfull voksen?

Ramon hadde både mor og far som støttenettverk, selv om de ikke bodde sammen. Læreren sier:

”Han var nok ganske knyttet til sine foreldre og han hadde noen som trodde på han”.

Læreren forteller videre at foreldrene til tider kanskje trodde litt for mye på han, at Ramon hadde noen krav å leve opp til. Læreren uttrykker:

”Forutsetningene hans stod ikke helt i stil med foreldrenes”.

Informantene uttrykker begge at Ramon hadde voksne som stod opp for han og trodde på han, uansett hva som ville skje. Læreren ble spurt om Roberto hadde nok evner til å klare seg i skolen etter oppholdet på Brusetskollen. Læreren forteller at han ville klare seg. Hva angår hjemmeforholdene, slet de med grensesetting, men hadde absolutt omsorgsbiten på plass, i følge lærer. Læreren uttrykker:

”Det er risikabelt, men fortsatt bedre enn lite omsorg og lite grenser”.

5.3 Roberto

Roberto ble også i likhet med de andre barna tilbakeført til bostedsskolen, hvor han fikk en assistent på heltid. Det ble opprettet en kontakt med BUP. Roberto fikk diagnosen ADHD, og ble medisinerert for det. Han ble overført til en annen skole, hvor de henviste han videre til et barnevernsenter. Dette resulterte i plassering på barneverninstitusjon. På intervju tidspunktet bodde Roberto på en barneverninstitusjon i nærheten av en småby på Østlandet. Det hadde da gått fire år siden oppholdet på Brusetskollen og Roberto hadde fylt 15 år (Hagen m. fl 2006).

5.3.1 SOC

På de 13 spørsmålene som gjelder opplevelse av sammenheng, besvarte Roberto på alle unntatt spørsmålet ”hvor ofte blir du overrasket over oppførselen til folk du tror du kjenner godt?”. I kategorien meningsfullhet svarte Roberto at han trodde han kom til å like det han ville gjøre i fremtiden og at han sjeldent følte at han ikke brydde seg om det som foregikk rundt han. Når det gjelder kategorien håndterlighet, svarte Roberto at han sjelden opplevde seg som en taper i ulike situasjoner og også at det aldri hendte at han ikke hadde kontroll over følelsene sine. Han opplevde aldri at det han drev med til daglig gav lite mening.

	Mean 8. klasse	Roberto
Meningsfullhet	3,74	4,25
Forståelighet	3,47	3,60

Håndterlighet	3,56	4,00
Total SOC	3,60	3,92

Roberto skårer som det fremgår av tabellen, over gjennomsnittet for sin aldersgruppe i alle kategoriene, men noe lavere i opplevelsen av forståelighet. Roberto ble søkt inn på Brusetskollen for blant annet konsentrasjonsvansker og sosiale problemer. I kategorien forståelighet, er et spørsmål formulert slik; ”hvor ofte er du i situasjoner der du ikke vet hva du skal gjøre?”. Roberto svarer **sjelden**.

Et av spørsmålene til informantene som handler om Robertos sosiale samhandling med andre barn, sier læreren:

”Roberto var han jeg var mest bekymra for, fordi han meldte om rusdebut selv på det tidspunktet han var her”.

Miljøterapeuten uttaler om det samme:

”Roberto var absolutt i en risikosone på grunn av tidlig debut med alkohol”.

Læreren forteller at Roberto ikke var sterkt knyttet til noen gruppe, men han var ute på kveldstid og gjerne da sammen med eldre venner/bekjente. Det var helger hvor Roberto meldte om at han hadde drukket seg full og prøvd å røyke hasj. Læreren forteller videre at Roberto også hadde meldt bekymring for moren sin angående alkohol. Roberto hadde lav språkforståelse da han kom til Brusetskollen, og dette resulterte i en del konflikter i samhandling med de andre barna. Læreren sier:

”Men at det gav mening for Roberto å være sammen med andre barn, det gjorde det nok..men han trengte en del guiding for å få alt til å stemme”.

Desto mer styrt og ryddig en aktivitet var for Roberto, jo lettere ble det å være sammen med andre barn. Læreren beskriver Roberto som:

”En litt ensom ulv, sammenlignet med andre barn på det tidspunktet. En gutt som jeg opplevde litt på siden av det sosiale”.

Læreren forteller at Roberto hadde et sinne, som han selv forklarte som ”helt ustyrlig” fra hans side. Han mente at når han ble veldig sint, så var det noen som overtok

kroppen hans, som snakket med stemmen hans, som slo med hendene hans og som gikk med bena hans. Roberto trodde det var den døde bestefaren sin som overtok kroppen. I følge læreren var Brusetskollen på det tidspunktet usikre på om det var hans måte å skyve bort noe han følte seg veldig skyldig i, eller om Roberto var i nærheten av en psykose. Læreren sier det var vanskelig å skille, men at det ble rapportert videre.

5.3.2 Coping (ACS)

I kategorien søke hjelp, besvarer Roberto at han svært ofte snakker med andre for å få hjelp til å løse en vanskelig oppgave, men at han aldri arbeider hardt. Han sa han sjelden trodde han ikke ville klare å løse en oppgave, og at han av og til fant en måte å utagere på, som for eksempel rope, skrike eller bruke alkohol. Det var også sjelden han prøvde å innrette seg etter andre, han bekymret seg aldri for hva som ville skje med han og han tilbrakte sjelden mye tid med venner.

	Ikke brukt	Litt brukt	Noe brukt	Ofte brukt	Svært ofte brukt
Løse problemer (LP)				*	
Søke hjelp (SH)			*		
Ikke produktive strategier (IPS)			*		

Roberto sine poeng: Strategier for å løse problemer: 69

Strategier for å søke hjelp: 50

Ikke-produktive strategier: 52

Roberto sine svar på hvilke problemløsningsstrategier han brukte i møte med en vanskelig oppgave, illustreres gjennom tabellen som "ofte brukt". Et spørsmål benyttet innenfor kategori løse problemer, lyder slik: "ser på det positive i livet?". Roberto svarte på dette spørsmålet **sjelden**.

Informantene ble spurt om Roberto så positivt på livet sitt. Læreren svarer kjapt:

”Nei, det var nok ikke bare positiv tankegang”.

Miljøterapeuten forteller at Roberto var veldig urolig, han var preget av uro med bakgrunn i at han følte seg utilpass i hele situasjonen sin. Informantene ble spurt om hva de tror kan være med på å styrke en positiv tankegang. Miljøterapeuten tror det er mulig hvis de voksne gir dem trygghet på at de vil få hjelp, og at de voksne forstår hvordan de skal få hjelpen og at de får det tydelig forklart. Miljøterapeuten sier:

”Barna må se at de kan stole på de voksne rundt seg og at de voksne jobber for deres beste”.

Miljøterapeuten forteller videre at barna skal slippe å leve i usikkerhet om hva som kommer til å skje. Det skal være de voksne rundt barna som sier hva de tror barna trenger, og faktisk setter handling bak ordene. Miljøterapeuten tror at hvis disse forutsetningene er på plass, så vil barna kunne tåle å stå i at det er trist en stund. Barna får i forkant av et opphold beskjed om at Brusetskollen ikke lover at verden skal se så annerledes ut etterpå, men at de voksne skal arbeider for å få en ny forståelse og hjelpe dem til å få en ny hverdag. Miljøterapeuten påpeker:

”Vi informerer barna hele tiden og snakker med dem om hvordan vi ser det, og sier at vi holder taket. Det er en plan og vi følger den”.

Miljøterapeuten tror barna da vil ha en tro på voksne sin trygghet, og at de kan slappe av litt i stedet for at de selv ellers må ta hele ”støyten”.

Læreren forteller at de klarer å lage en slags ”boble” rundt skolehverdagen for barna, men at den sprekker hver helg når de har vært hjemme. Denne ”boblen” består av struktur, at hver dag er lik, og at det gjøres arbeidsoppgaver som settes inn i permen deres. Barna ser nok lyst på det i løpet av den første skoledagen etter helgen, og kan nok føle at de kommer inn i ”en god stim”. Utfordringen er:

”Å forberede barna på noe annet. Det er veldig avhengig av at hjemmeskolen følger opp. Barna er kanskje inne i noe positivt, men det å overføre det positive...det er det vanskelige”.

Roberto var, i følge informantene, veldig trist da han sluttet på Brusetskollen. Læreren tror bare det å bo på Brusetskollen for Roberto betydde mer enn det å gå på skolen. Roberto så ikke lyst på det å slutte. Roberto hadde både meldt om egen rusdebut og om mors drikking. Situasjonen for Roberto var usikker i forhold til hvordan omsorgssituasjonen ville bli. Roberto kom i trygge hender og flyttet til en barneverninstitusjon. Læreren påpeker:

”Systemforståelsen sier noe om at barna ikke bare kan ha det bra i mattetimen eller bare på skolen, mening oppleves som en total enhet på en måte”.

Læreren vektlegger betydningen av at hjemmeforhold, skoleforhold og egne tanker om seg selv og venner, henger sammen.

5.3.3 En betydningsfull voksen?

På spørsmål om Roberto hadde en betydningsfull voksen i sitt liv, bekreftet informantene dette. Roberto hadde noen som stod opp for han og gav ham kjærlighet. Læreren ble spurt følgende spørsmål; ”Når oppholdet på Brusetskollen var avsluttet, tror du Roberto hadde nok evner til å klare seg i skolen?” Læreren understreker:

”Det å klare seg, er avhengig av at prosessen fortsetter på bostedsskolen. Ikke at tiltakene blir lagt ned fordi ting går bra, som er klassisk”.

Læreren forteller at Roberto hadde evner, men at han var i en faresone på grunn av vanskelige hjemmeforhold, både når det gjaldt omsorg og grensesetting.

Læreren kan ikke huske at Roberto hadde en betydningsfull voksen på sin bostedsskole.

5.4 Oppsummering av hovedtrekk i funnene

Aktuelle case for oppgaven er barn som har snudd i en positiv retning og som har opplevd et vendepunkt. Ved gjennomgang av funnene, peker det seg ut noen faktorer/tendenser av betydning. Disse faktorene gjelder at:

- de gikk på **skole** og hadde stabile **livsforhold** (enten i eget hjem eller hos stabil institusjon/fosterfamilie).
- de hadde en opplevelse av å håndtere de utfordringene de sto ovenfor i livet **svært bra**. De lå godt over gjennomsnittet av ungdommer på deres egen alder som ikke hadde definerte vansker.
- to av tre skårte dårligst på kategorien **forståelighet** på SOC- skjema.
- to av tre skårte best på kategorien **meningsfullhet** på SOC- skjema.
- de trodde de kom til å like det de ville gjøre i **fremtiden**.
- de hadde fått det lettere med **venner**.
- de brukte **ofte** problemløsnings-strategier vurdert etter ACS- skjema.
- de hadde en **betydningsfull** voksenperson i livet.

6. Drøfting

I det foregående kapitlet er det vist hvordan barna beskrev sin egen SOC gjennom Antonovskys spørreskjema, og hvordan barna vurderte sine håndteringsstrategier på ACS-skjema, samt funn rundt temaet betydningsfull voksen. Dette representerer underproblemstillingene 1 og 2. Oppsummeringen viser hovedtrekkene for aktuelle case.

Gjennom funn, egne tanker og tidligere presentert teori, vil oppgavens hovedproblemstilling bli drøftet i dette kapitlet. Referansene det vises til er alle presentert i kap.3. Utgangspunktet for oppgaven gjentas: *”I hvilken grad eksisterer det en sammenheng mellom SOC (sence of coherence) og Coping (ACS) for barn som har klart å snu en begynnende uheldig utvikling”*.

Hovedpunktene for drøftingen er SOC og ACS-skjema slik det er fremstilt i kap. 5. men casene vil bli drøftet samlet. Dette med bakgrunn i at alle tre barna har snudd i en positiv retning og for å skape en ryddig ramme rundt kapitlet.

6.1 Fredrik, Ramon og Roberto

Som nevnt, er både Fredrik, Ramon og Roberto blitt ungdommer siden oppholdet på Brusetskollen. De har i mellomtiden vært i en utviklingsprosess, hvor utfordringer og nye muligheter har vært en del av deres erfaringer. I denne perioden har de ikke hatt oppfølging fra Brusetskollen. Når forskerne fra ”Barn i faresonen” intervjuer dem, legges det vekt på intervjutidspunktets beskrivelser fra barna og hvordan deres status er da med hensyn til SOC og ACS (Hagen m.fl 2006). Dette blir også gjeldende i beskrivelsene av Fredrik, Ramon og Roberto i denne oppgaven; det er status på intervjutidspunktet fra ”Barn i faresonen” (2004-2005) som belyses. Barnas og de voksnes svar vil være preget av at det er gått flere år fra de var på Brusetskollen, til de ble intervjuet. Det vil være vanskelig for alle parter å skille erfaringer som er knyttet

til Brusetskollen fra andre erfaringer barna har hatt. De forbehold som er knyttet til dette, er berørt i metodekapitlet.

Barna er i gruppen av barn det gikk bra med. Det betyr riktignok ikke at deres hverdag er problemfri. De er i en positiv utvikling, hvor utsagnene deres og det informantene sier om dem, bærer preg av håp og optimisme for fremtiden.

6.2 Sense of coherence - SOC og Adolescent Coping Scales - ACS

SOC er, som nevnt i 3.2.1, en indikasjon på barnets opplevelse av sammenheng i tilværelsen, hvor svarene blir vurdert i forhold til tre hovedpunkter, - forståelse av situasjonen, tro på at man kan finne frem til løsninger og forsøke å finne en løsning med mening. Antonovskys tre kjernebegrep, som omtalt i punkt 3.2.1, er underliggende faktorer for at mennesket skal oppleve en følelse av sammenheng.

Adolescent Coping Scale som tidligere nevnt, er et verktøy for å gi oversikt over hvilke strategier barn bruker i møte med vanskelige oppgaver. Spørreskjemaet er kategorisert inn i tre strategier, - problemløsningsstrategier, strategier for å søke hjelp og ikke-produktive strategier.

To av ungdommene (Ramon og Roberto), som beskrives i denne oppgaven, har en totalskåre på SOC som er over gjennomsnittet for alderen. De har med dette vist i sine besvarelser at de til tross for vanskelige opplevelser og store utfordringer i skole og hjem, har klart å bevare tro på fremtiden og tro på egne muligheter. De skårer begge lavere (i forhold til eget gjennomsnitt) på forståelse, enn på de to andre kategoriene: tro på å finne løsninger, og meningsfullhet. Dette kan tyde på at deres egenvurdering er noe overflatisk, og at de ikke helt ut fatter omfanget av sin situasjon. Beskrivelsene deres kan delvis karakteriseres som realistiske, og delvis som idylliserende. Det er naturlig å tenke at noen av beskrivelsene er preget av at ungdommene ønsker å fremstille seg i et best mulig lys overfor intervjueren, og at de er preget av optimisme

på egne vegne også fordi de ønsker å fremstå som mestrende. Dette kan igjen vurderes som en problemløsende mestringsstrategi (Lazarus og Folkman 1984).

Når det gjelder ACS- skårer, viser Roberto at han hovedsakelig benytter problemløsningsstrategier (Lazarus og Folkman vil omtale dette som problemfokuserte strategier). Han benytter i noen grad det å søke hjelp som en strategi, og også i noen grad ikke- produktive (emosjonsbaserte strategier). Dette kan forstås slik at han arbeider med å finne løsninger på problemene sine, og han klarer i noen grad å skaffe seg hjelp, men han foretar seg også mindre hensiktsmessige handlinger. Overført til SOC, kan dette tolkes som at hans lavere forståelse av situasjonen gjør at han ikke helt klarer å være konstruktiv i strategiene sine, og at han derfor noen ganger velger feil. Spesielt Robertos erfaring med rus, vitner om lite hensiktsmessige valg, som kan ansees som risikofaktor for normal utvikling (Luthar 2003, Borge 2003). Dette tilsier at det er en sammenheng med hans SOC- skåre og hans ACS- skåre, og at den avgjørende faktoren later til å være forståelighet (fra SOC).

Ramon benytter også hovedsakelig problemløsende strategier i sin ACS- skåring. Han benytter også noen ikke- produktive strategier. Han benytter sjelden det å søke hjelp som en strategi. Det å anvende problemløsende strategier later til å gi ham god opplevelse av mening og håndterbarhet. Igjen later forståelsen av egen situasjon til å påvirke situasjonen; Roberto ber sjelden om hjelp – kanskje fordi han ikke forstår at dette kan være mer hensiktsmessig for ham enn å velge de ikke- produktive strategiene som han velger i stedet. Også her later det til at faktoren forståelighet på SOC påvirker ACS- skårene; i den forstand finner vi også hos Roberto en sammenheng mellom SOC og ACS.

Begge disse guttene fremstår med de begrensningene som er nevnt, som mestrende og med mulighet til å håndtere de utfordringene de står overfor. Også miljøterapeutens og lærerens beskrivelser av ungdommene gir et bilde av ungdommer med mange utfordringer, men som mestrer de grunnleggende ferdighetene som skal til for å være i samhandling med andre og å mestre skolens krav.

Den tredje, Fredrik, har en total SOC-skåre som ligger like under gjennomsnittet for alderen. Fredrik viser et mer sammensatt bilde enn de to andre, ved at han skårer lavere enn gjennomsnittet på håndterlighet og meningsfullhet på SOC. Imidlertid skårer han betydelig over gjennomsnittet på forståelighet. Dette kan tyde på en usikkerhet på om systemet rundt ham kan fange ham opp og hjelpe han videre, samtidig som han mener å ha god forståelse for hva som skal til for at han skal få det bra. Dette kan både forstås som en mestringsstrategi (Gjærum 2006), og som en erfaring han har gjort seg i livet: at selv om han vet hva som skal til, kan han ikke alltid stole på at menneskene rundt ham klarer å hjelpe ham videre. Med henvisning til Bronfenbrenner (Hagen m.fl 2006), ytrer Fredrik med dette tvil om at samhandlingen mellom de enkelte systemene vil være gode nok for å ivareta hans behov. Dette er forståelig; det er barnevernet som yter omsorg for Fredrik, og han vil ha erfart at skiftende saksbehandlere og omsorgsgivere i turnus, vil gi varierende grad av omsorg og varierende tilpasninger til hans behov. Det er derfor naturlig å vurdere Fredriks egenvurdering som realistisk, heller enn en nedvurdering av egne evner og muligheter.

Samtidig viser Fredrik i sin ACS- besvarelse at han ofte bruker strategier som ikke er nyttige for ham (emosjonsbaserte i henhold til Lazarus og Folkman, ikke-produktive strategier i henhold til ACS), og han blir beskrevet som en gutt som ”ofte gir opp”. Dette innebærer at han nok har forståelse for hvordan han har det, men i tillegg til å tvile på at han skal få den hjelpen han trenger, kan han også gi opp, eller miste oversikten. Dette kan forstås ut fra hans livssituasjon, hvor han har opplevd mange overganger som han selv ikke har kunnet påvirke, og brudd. Samtidig beskriver læreren Fredrik som en gutt som har forstått at skolen er viktig for ham, og som vil gjøre mye for å komme seg videre. Det kan se ut til at Fredrik har en litt forbeholden vurdering av egne muligheter, men at han i sine svar og i sine handlinger viser tegn til å kunne mestre fremtidens utfordringer. Det at han har en voksen som tror på han, og dermed har lært seg hvordan han skal kunne inngå i forpliktende relasjoner, gir også håp om hans muligheter for fremtiden.

I Fredrik sitt tilfelle ser vi dermed at det ikke i samme grad som hos de to andre er sammenheng mellom SOC og ACS. Ramon og Roberto hadde lav forståelighet og som til en viss grad kunne forklare hvorfor de foretok uheldige valg. Fredrik har høy forståelighet, men lavere skåre på ACS til tross for sine høye forståelighet. Dette kan innebære at SOC og ACS ikke nødvendigvis vil vise sammenlignbare utslag. Tallmaterialet i denne undersøkelsen er for lite til at man kan trekke noen bastante konklusjoner i denne retning, men det kan i hvert fall antydes at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom skårer på SOC og ACS. Disse barnas livssituasjon er kompleks, og standardiserte spørreskjemaer kan bare i liten grad fange inn deres livsverden. Variasjonen i skårene bekrefter dette.

Det som imidlertid kan fastslås, er at det i dette tallmaterialet eksisterer en sammenheng mellom høy skåre på meningsfullhet og omfattende bruk av problemløsningsstrategier.

6.3 Hvilke faktorer synes å ha betydning?

For barna i denne oppgaven, har ulike faktorer syntes å bidra til en positiv utvikling som nevnt under punkt 5.5.

Alle tre barna i denne oppgaven gikk fortsatt på skolen på intervju tidspunktet. De ble tilbakeført til sin bostedsskole, men alle foretok et nytt skolebytte en stund etter. Fredrik flyttet i tillegg i fosterhjem som resulterte i et nytt skolebytte, Ramon ble overført til en annen skole og Roberto flyttet til en barnevernsinstitusjon. Skolen er mestrende ungdommers betydeligste sosialiseringsfaktor og mestringsarena (Nordahl 2003, Ogden 2001), det er derfor avgjørende at ungdommene i denne oppgaven har fortsatt å mestre disse utfordringene. Dette kan forklares både ved egenskaper ved dem selv (evner), men også i lys av deres SOC og ACS- vurderinger. Felles for disse barna er at de synes å ha en eller flere **betydningsfulle voksne** i sine liv. Informantene fremhever betydningen av det å videreføre arbeidet som Brusetskollen har startet, at tiltakene som blir anbefalt blir fulgt opp. Funn fra forskning, Luthar

(2003), viser at en positiv og betydningsfull voksen som er til stede i et barns liv, er en beskyttende faktor. Det kan være foreldre som har klart å ta til seg veiledning og som har flyttet for å beskytte barnet mot miljøet. Det kan også være foreldre som ser at de ikke mestrer, og som samarbeider med hjelpeinstanser (barnevernet) for å sikre barnet bedre oppvekstbetingelser utenfor hjemmet, slik tilfellet er med Roberto og Fredrik.

Problemer med å håndtere sosiale ferdigheter, og som igjen kan gå utover samhandlingen med andre, synes å gjelde for disse tre ungdommene. De hadde få referansepunkter med andre barn og lyktes dårlig i samhandling. Dette er det motsatte av hva sosial kompetanse handler om (Lamer 2001). For Fredrik, som hadde diagnosen non-verbale lærevansker, ble samhandling i lek en utfordring. Gutter i 11-12 års alderen er stort sett opptatt av å spille fotball i friminuttene på skolen, hvor ikke verbal kommunikasjon er en del av spillet. For en gutt som Fredrik, byr både dette på vanskeligheter i å forstå og vanskeligheter med å bli forstått av andre. Fredrik viser gjennom sine besvarelser at han svært ofte tilbringer tid sammen med **venner**. Dette kan tyde på at Fredrik lærte seg noen nye ferdigheter, som han opplevde fungerte i samhandling med andre, på tross av hva han strevde med.

Gjennom veiledning og samspill med andre, kan sosialkompetanse utvikles (Vedeler 2007). For både Ramon og Roberto, var sosial samhandling problematisk. Deres mangelfulle språkkompetanse gjorde det vanskelig. Hvorvidt de opplevde det som meningsfylt å være sammen med andre, kan være tosidig. Det er nærliggende å tro at de ønsket å være sammen med andre barn på en akseptabel måte, men ikke visste hvordan eller klarte å få det til å fungere, uten hjelp og veiledning fra voksne. I teorien, Lamer 2001, vises det til viktigheten av å se barnets kompetanse i første omgang, for så å fokusere på de ferdigheter barnet trenger å lære mer av. Sosial samhandling, slik informantene og teorien fremhever det, er å inneha ferdigheter til å etablere og vedlikeholde gode relasjoner. Informantene, som tidligere nevnt, fremhever ungdommenes skolemessige evner som positive.

Ungdommene i denne oppgaven har alle kommet i en stabil omsorgssituasjon. Det å leve i usikkerhet, kan for mange barn være med på å skape bekymringer av ulik art. Det er de voksnes ansvar å skulle ta vare på barna etter hva som er deres behov, og vise dem at de ikke skal måtte bekymre seg for hva som vil skje med dem. Dette er noe informantene fremhever i arbeidet med barna på Brusetskollen; barna skal vite hva som skjer og føle at de kan være trygge på at de voksne tar ansvar. Det å ha en klar struktur på barnas hverdag, kan være med på å skape forutsigbarhet. Nettopp det å føle seg trygg, kan hjelpe barnet til å absorbere positive inntrykk og være mer delaktig og åpen for omgivelsene rundt seg.

6.4 Kritisk blikk

I forbindelse med forskningsrapporten "Barn i faresonen" (Hagen m.fl 2006), har barna på spørsmål om de lærte noe på Brusetskollen, svart bekreftende. Denne bekreftelsen angir svar som "bedre sinnemestring" og "å ta kontakt med en voksen", men også svar som "husker ikke". Hva er grunnen til at noen barn sier de har lært noe, men ikke husker hva? Det er nærliggende å tro at både foreldrene og barna ved intervjuetidspunktet, kom i en slags takknemlighets situasjon ovenfor de som intervjuet dem. Barna i denne oppgaven så oppholdet på Brusetskollen som noe positivt, dette gjorde foreldrene deres også. Å avgi svar på spørsmål som omhandler ulike sider ved livet ditt på både godt og vondt, ansikt til ansikt med en person som tidligere i livet ditt var en positiv støtte, kan vurderes som en mulig feilkilde. Dette kan være med på å skape idylliserende svar, som også påpekt ovenfor.

Når det gjelder data fra barna brukt i forskningsrapporten (ibid), da i forbindelse med SOC-13 og ACS- skjemaene, melder det seg usikkerhetsfaktorer relatert til forståelse av spørsmålene. Ble spørsmålene og intensjonene forstått slik de var ment? To av barna i denne oppgaven var tospråklige. Dette er noe som sammen med kulturulikhet kan påvirke deres forståelse av hva spørsmålene egentlig dreier seg om. Hvorvidt de forstod omfanget av det de ble spurt om, kan ikke fastslås, men det er lite sprik i

vurderingene deres, og det kan dermed antas at de har forstått det meste. Dette gjør svarene troverdige.

Begge informantene påpekte at et 8 ukers opphold på Brusetskollen ikke på noen måte kan utløse "et mirakel". Noe av barnas mål for oppholdet på Brusetskollen var å bli kartlagt, få nye strategier og et "pusterom" i den vanskelig hverdagen. Er det slik at det som fungerer på Brusetskollen også fungerer på deres bostedsskole og i hjemmet? Strategier som barna har benyttet i over flere år og som absolutt ikke er av positiv karakter, blir på Brusetskollen søkt erstattet med mer hensiktsmessige (problemløsende) strategier, og det blir arbeidet med dette hele dagen. Barna får en start på disse 8 ukene, men det er nærliggende å tro at både omsorgspersoner og bostedsskolen for barna må ha hjelp til å kunne videreføre dette arbeidet med å støtte barna. Kan den korte overføringen fra Brusetskollen til bostedsskolen og hjemmet sikre dette? Eller faller barna tilbake til gamle strategier og gamle roller? Dette er tema som har betydning for det videre arbeidet på Brusetskollen.

7. Avslutning

I denne oppgaven er det forsøkt å finne ut hvordan barna beskrev egen "sense of coherence" (SOC) og egen coping (ACS), og hvilke faktorer som har vært av betydning for et vendepunkt. SOC og ACS er to standardiserte og internasjonalt brukte spørreskjemaer, som er utgangspunktet for oppgavens problemstilling:

“I hvilken grad eksisterer det en sammenheng mellom SOC (sense of coherence) og Coping for barn som har klart å snu en begynnende uheldig utvikling?”.

- 1. Hvordan beskriver barna sin "sense of coherence" gjennom Antonovsky's spørreskjema og egne eksempler?**
- 2. Hvordan fremstår barnas mestringsstrategier både i forhold til egen vurdering på (ACS) og håndtering av utfordringer på skole og fritid?**
- 3. Hvilke faktorer (SOC og Coping) synes å ha betydning for sammenhengen?**

Oppgavens utgangspunkt er analyse av tre barns vurderinger, samt intervju med 2 informanter ansatt ved Brusetskollen. Funn og analyse i denne oppgaven antyder at det eksisterer en sammenheng mellom SOC og Coping. På grunn av det begrensede empirigrunnlag vil det her ikke gjøres noen konklusjoner, men heller gi en indikasjon på sammenhengen for barn som har snudd i en positiv retning. Det later som nevnt til å være varierende grad av sammenheng mellom SOC og ACS for disse barna. Imidlertid later det til – i hvert fall for disse tre barna – å være en sammenheng mellom høy skåre på meningsfullhet og omfattende bruk av problemløsende strategier. Dette er funn som harmonerer med den valgte teori (Antonovsky 1988, Lazarus og Folkman 1984).

Etter gjennomgang av funn og drøfting i denne oppgaven, sitter jeg igjen med noen tanker av mange, omkring vendepunktet;

- ”å ha tro på barna, spesielt der de ikke lenger har troen på seg selv”.
- ”å se den totale belastningen barna utsettes for. Både hjemmeforhold, skoleforhold og egne tanker om seg selv og venner, henger sammen”.
- ”å klare å se det positive i livet for disse barna, kan styrkes ved at voksne rundt dem gir dem trygghet og forutsigbarhet i deres hverdag”.

Selv om oppgavens funn ikke lar seg generalisere, da utvalget er for lite og sammenhengene for komplekse, vil imidlertid noen mulige tendenser peke seg ut for dette utvalget. Kanskje det kan bidra til refleksjon og tanker rundt hva som er av viktighet for barn som befinner seg i en faresone, og hva som er av betydning for å utvikle seg i en positiv retning. Kanskje personalgrupper innenfor fagfeltet finner oppgavens teorigrunnlag og fokus i drøftingen av interesse, og som igjen kan skape en diskusjon?

Litteraturliste

- Antonovsky, A 1988, *Unraveling the Mystery of Health*, Jossey-Bass Publications, London
- Befring, E 2007, *Forskningsmetode med etikk og statistikk*, Det Norske Samlaget, Oslo
- Borge, AIH 2003, *Resiliens, Risiko og Sunn Utvikling*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Dalland, O 2002, *Metode og oppgaveskriving for studenter*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Dalen, M 2004, *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming*, Universitetsforlaget, Oslo
- Frydenberg, E og Lewis, R 1993, *Adolescent Coping Scale. Administrator`s manual*, Allanby Press Printers Pty Ltd, Australia
- Fuglseth, K & Skogen, K 2007, *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk. Design og metode*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo
- Garbarino, J 1985, *Adolescent development; an ecological perspective*, C.E, Columbus
- Gilje, N & Grimen, H 1998, *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*, Universitetsforlaget, Oslo
- Gjærum, B, Grøholt, B & Sommerschild, H (red.) 2006, *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*, Tano Aschehoug, Oslo
- Gresham, FM & Elliott, SN 1990, *Social skills rating system: manual*, American Guidance Service, Circle Pines, Minn
- Hagen, BK, Lassen, LM, Midkiff, A, & Vedeler, L 2006, *Barn i faresonen: Hvilke mestringmuligheter kan et opphold på en spesialinstitusjon gi"?*, Unipub AS, Oslo
- Holmgård, JB 2002, *All verdens sitater*, Cappelen Forlag AS, Oslo
- Johannessen, A, Tufte, PA, & Kristoffersen, L 2004, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, Abstrakt forlag, Oslo
- Johnsen, M, Søviknes, I og Torsheim, T 2001, *Mestringsressurser og opplevd skolerelatert stress: en prospektiv studie av gjensidige sammenhenger*, Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 2001.38.821-828

-
- Kierkegaard, S, URL:<http://www.ordtak.no/index.php?fn=S%F8ren&en=Kierkegaard>
(Lesedato: 05.05.08)
- Kvale, S 2007, *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
- Lamer, K 2001, *Du og jeg og vi to! Om å fremme barns sosiale kompetanse*, Universitetsforlaget, Oslo
- Lazarus, R & Folkman, S 1984, *Stress, appraisal, and coping*, Springer Publ. Co, New York
- Lingua 1996, *Engelsk-norsk, norsk-engelsk ordbok*, Universitetsforlaget, Oslo
- Luthar, SS 2003, *Resilience and Vulnerability - Adaptation in the Context of Childhood Adversities*, Cambridge University Press, New York
- NESH 2006, *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi*, De nasjonale forskningsetiske komiteer, Oslo
- Nordahl, T, Sørli, M, A, Tveit, A & Manger, T 2003a, *Alvorlige atferdsvansker. Effektiv forebygging og mestring i skolen*, Læringscenteret, Oslo
- Nordahl, T 2003b, *Utvikling av sosial kompetanse. Veileder for skolen*, Læringscenteret, Oslo
- Ogden, T 2001, *Sosial kompetanse og problematferd i skolen: kompetanseutviklende og problemløsende arbeid i skolen*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Thagaard, T 1998, *Systematikk og innlevelse*, Fagbokforlaget, Bergen-Sandviken
- Vedeler, L 2007, *Sosial mestring i barnegrupper*, Universitetsforlaget, Oslo
- Yin, RK 2003, *Case study research. Design and Methods*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks og New Delhi
- Wormnæs, O 1993, *Vitenskapsfilosofi*, Gyldendal, Oslo

Vedlegg I – Intervjuguide

Vedlegg II – Informasjonsbrev med samtykkeerklæring

Vedlegg III – SOC – 13 spørreskjema

Vedlegg IV - ACS - spørreskjema

Innledning

- *Takke for informantens deltagelse*
- *Formålet med oppgaven; å finne ut hvordan barna beskriver sin egen SOC og egen mestring (ACS), og hvilke faktorer som har vært av betydning.*
- *Presentasjon av meg selv.*
- *Om informanten; yrke, arbeidserfaring og utdanning.*
- *Informantens forhold til Fredrik, Ramon og Roberto.*

1. Opplevelse av sammenheng og mening

- *Tror du eleven opplever at det er meningsfullt å jobbe med skolearbeid?*
- *Tror du at han forstår at det å skaffe seg en utdanning har betydning? Betydning på lang sikt?*
- *Tror du at han synes det å mestre skolearbeidet er en overkommelig oppgave?_*
- *Opplever han at det er meningsfullt å øve på å være sammen med andre på en sosialt akseptabel måte?*
- *Tror du at han forstår at det å kunne fungere sammen med andre barn og unge, kan være hensiktsmessig på lang sikt?*
- *Tror du at han synes at han får til å øve på sosial samhandling? Og de han får i skolen?*

2. Faglige og sosiale utfordringer

- *Jobber eleven selvstendig med oppgaven og prøver på egen hånd, etter beste evne?*
- *Hvordan definerer han at han jobber hardt?*
- *Hva gjør du for at eleven er i stand til å jobbe hardt? Hvordan blir det tilrettelagt?*
- *Ser eleven positivt på livet? Hvordan kommer det til uttrykk? Hvis ikke, hva tror du kan være med på å styrke en positiv tankegang?*

3. Strategier for å søke hjelp og støtte

- *Kan eleven si ifra at han trenger hjelp?*
- *Benytter eleven seg av deg som lærer? Hvordan viser han dette? Hvordan møter du som lærer denne henvendelsen?*
- *Prøver han å skaffe seg informasjon på egen hånd (slå opp i bok, sjekke på nettet)? Hvordan følger du i så fall opp dette?*
- *Signaliserer han hjelpebehov på andre måter (legger seg ned på pulten, blir urolig, snakker mye, har annen atferd som kan signalisere behov for hjelp?)*
- *Spør eleven om hjelp hos medelever?*
- *Søker eleven støtte eller trygghet hos medelever/venner o.l?*
 - *Bidrar det til å løse problemet?*
 - *Er det positivt?*

4. Uheldige strategier i møte med utfordringer

- *Hva gjør eleven når han søker hjelp?*
- *Hvis utfallet er utagering, hva tror du er hensikten med å skrike, rope o.l? Hvordan møter du dette?*
- *Gir eleven problemet en sjanse, eller gir han opp og overser det? Hvordan viser han at han gir opp? Hvorfor tror du eleven gir opp? Hvordan motivere og hjelpe eleven til å oppleve mestring?*

- *Hva gjør du hvis eleven stikker av?*
- *Hva gjør du hvis ikke eleven møter opp på skolen?*
- *Forskning "Barn i faresonen" (Hagen m. fl 2006) viser til tall som tilsier at de barna det har gått bra med ikke bruker så mange av de uheldige strategiene, som de barna som har klart seg dårligere. Hva mener du er årsaken til det?*

5. De barna det gikk bra med...

- *Har eleven en som betyr spesielt mye for han? En som støtter ham og tror på ham?*
- *Synes du at han har evner til å klare seg på skolen? Trenger han støtte? I så fall, hva slags?*
- *Tror du at han har godt nok ivaretatt i hjemmet? Har han den støtten han trenger? Hvis du er i tvil, hva mener du han kan trenge?*

Hei!

Mitt navn er Susanne Nordkvelle, og jeg holder nå på med å skrive min masteroppgave i spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo.

Bakgrunnen til denne oppgaven er prosjektrapporten: ”Barn i faresonen. Hvilke mestringmuligheter kan et opphold på en spesialinstitusjon gi”? (Hagen m.fl 2006). Formålet med prosjektet var å få kunnskap om hvordan det hadde gått med barna på lengre sikt og hva oppholdet på Brusetskollen barnevernsenter og skole kunne bety for et barns situasjon etter endt opphold. Resultatene av forskningsprosjektet viser at mange opplevde oppholdet på Brusetskollen som et vendepunkt til en positiv fremtid. Dette vendepunktet syntes å være preget av å bli sett og respektert, oppleve mening og sammenheng i tilværelsen og at de lærte å takle utfordringene i hverdagen noe bedre. Prosjektgruppen benyttet seg primært av kvalitativ metode (intervju), supplert med kvantitative data, blant annet standardiserte og internasjonalt brukte spørreskjemaer: et innenfor Salutogenese (SOC) og en skala for mestring (ACS) hos ungdom. Disse skjemaene er utgangspunktet for min oppgave.

Oppgaven min fokuserer på barna det har gått bra med, og som har vist en positiv utvikling. Jeg ønsker å finne ut hvilke faktorer som hadde vært av betydning for dette vendepunktet.

Sammen vil teori, analyse av barnas besvarelser (intervju og spørreskjema) og dine svar, gi meg mulighet til å lete etter sammenhenger innenfor spesifikke variabler innen SOC og mestring.

Oppgaven min har foreløpig tittel: ” Vendepunktet. Fra en begynnende uheldig utvikling til en positiv tilværelse for barn i faresonen”.

Intervjuet vil ta omtrent en time, og vi blir sammen enige om tid og sted. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater under intervjuet, hvis dette er i orden for intervjuobjektene. Dette med formål å få med meg mest mulig av det blir sagt. Lydopptaket vil bli slettet ved prosjektets slutt, som vil være innen utgangen av juni 2008. Jeg har taushetsplikt og alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Du har når som helst retten til å avbryte intervjuet uten nærmere begrunnelse, da prosjektet er basert på et frivillig grunnlag.

Nederst i dette brevet er det en samtykkeerklæring hvor du som respondent skriver under på og samtykker til å la deg bli intervjuet. Vi har på forhånd vært i kontakt med hverandre og avtalt et intervju, slik at denne samtykkeerklæringen vil bli underskrevet intervjudagen og levert personlig.

Veileder for min masteroppgave er Aase Midkiff, som jobber ved Brusetskollen skole og ressurscenter.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Hvis det er noe du lurer på, er det bare til å ta kontakt på tlf: 92 43 87 73 eller mail: susanne.nordkvelle@hotmail.com.

På forhånd takk!

Med vennlig hilsen

Susanne Nordkvelle

Alderstilpasset SOC – 13: Her kommer 13 spørsmål om forskjellige sider ved livet. Velg det som du mener passer best for deg.

	Aldri	Sjelden	Ofte	Svært ofte	Alltid	Vet ikke
Hvor ofte føler du at du egentlig ikke bryr deg om det som foregår rundt deg?						
Hvor ofte blir du overrasket over oppførselen til folk du tror du kjenner godt?						
Hvor ofte har det hendt at mennesker du stolte på, skuffet deg?						
Hvor godt tror du at du vil like det du kommer til å gjøre i fremtiden?						
Hvor ofte føler du deg uretferdig behandlet?						
Hvor ofte er du i situasjoner der du ikke vet hva du skal gjøre?						
Hvor godt liker du tingene du gjør til daglig?						
Hvor ofte hender det at du ikke forstår det du føler og tenker?						
Hvor ofte hender det at du har følelser og tanker som du helst ikke vil ha?						
Mange mennesker føler seg som tapere i noen situasjoner.						
Hvor ofte har du følt det slik?						
Hvor ofte føler du at du ikke henger med på det som skjer rundt deg?						
Hvor ofte føler du at det er lite mening i det du driver med til daglig?						
Hvor ofte hender det at du ikke har kontroll over følelsene dine?						

HVA GJØR DU NÅR DU FAR EN VANSKELIG OPPGAVE I TILKNYTNING TIL DET DU ER MEST INTERESSERT I?

Sett X i kolonnen som passer best	Aldri	Sjelden	Av og til	Ofta	Svært ofte
Snakker med andre for å få hjelp til å løse oppgaven?					
Arbeider for å løse problemet etter egne evner så godt jeg kan?					
Arbeider hardt?					
Bekymrer meg for hva som vil skje med meg?					
Tilbringer mye tid sammen med nære venner?					
Prøver å innrette meg etter andre?					
Ønsker at det skal skje et mirakel?					
Tror ikke jeg klarer å løse oppgaven, gir opp?					
Finner en måte å utagere på, for eksempel rope, skrike eller bruke alkohol?					
Blander meg med andre som har lignende bekymringer?					
Ignorerer problemet, unngår det?					
Bebreider og kritiserer meg selv?					
Skjuler for andre hvordan jeg har det?					
Søker åndelig, religiøs, hjelp og veiledning?					
Ser på det positive i livet?					
Søker faglig, profesjonell, hjelp?					
Prøver å slappe av med hyggelige fritidsaktiviteter?					
Holder meg sunn og frisk?					

(Skriv ned andre ting du gjør for å løse problemet):

